

จุดสารความมั่นคงศึกษา

ฉบับที่ 84

ความมั่นคงของมนุษย์ : การค้ามนุษย์ในไทย

Human Security : Human Trafficking in Thailand

กิตติ นนทรเศรษฐ์ / เขียน
สุธชาติ มีระอุต / บรรณาธิการ

โครงการความมั่นคงศึกษา (Security Studies Project)

โครงการความมั่นคงศึกษาเริ่มขึ้นจากความมุ่งประสงค์ที่จะทดลองจัดตั้ง “ถังแห่งค้ ด้านความมั่นคง” (Security Think Tank) ขึ้นในสังคมไทย ด้วยความตระหนักว่า สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงในระดับโลก ระดับภูมิภาค และในระดับชาติของไทย ล้วนแต่เผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายนี้ล้วนเป็นผลสืบเนื่องอย่างสำคัญจากการสิ้นสุดของสงครามเย็นในปี 2532/2533 ตลอดรวมถึงการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นกับสหรัฐอเมริกาในวันที่ 11 กันยายน 2544 และในส่วนของไทยเอง หลังจากการยุติของสงครามคอมมิวนิสต์ภายในประเทศจนถึงเหตุการณ์ปล้นปืนค่ายทหารในจังหวัดนราธิวาสเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 ก็ปรากฏให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของปัญหาความมั่นคงไทย ที่ประเด็นความความมั่นคงใหม่ไม่ได้ผูกติดอยู่กับเรื่องของสงครามเย็น เช่นในอดีต

ผลจากความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ทำให้รัฐและสังคมจำต้องเร่งสร้างองค์ความรู้ด้านความมั่นคง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับความท้าทายใหม่ที่เกิดขึ้นในบริบทต่าง ๆ

ดังนั้น ในช่วงปลายปี 2547 โครงการความมั่นคงศึกษาจึงถือกำเนิดขึ้น โดยเน้นการดำเนินกิจกรรมใน 3 ส่วนหลัก ได้แก่

1) การวิจัยด้านความมั่นคง (Security Research)

เป็นโครงการวิจัยระยะสั้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของเจ้าหน้าที่หน่วยงานความมั่นคงไทย ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาความมั่นคงที่ประเทศกำลังเผชิญ หรือคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

2) การเสวนาด้านความมั่นคง (Security Forum)

เป็นการเปิดเวทีเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นและประสบการณ์ ระหว่างนักวิชาการกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในประเด็นปัญหาความมั่นคง

3) เอกสารวิชาการด้านความมั่นคง (Security Paper)

โครงการได้จัดพิมพ์ “เอกสารความมั่นคงศึกษา” ออกเผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับประเด็นปัญหาความมั่นคงในแง่มุมต่าง ๆ แก่เจ้าหน้าที่หน่วยงานความมั่นคงและแก่สังคมไทยในวงกว้าง

โครงการความมั่นคงศึกษา มี รศ. ดร. สุรชาติ บำรุงสุข เป็นหัวหน้าโครงการฯ

จุดสารความมั่นคงศึกษา

ตุลาคม 2553

ฉบับที่ 84

ความมั่นคงของมนุษย์ : การค้ามนุษย์ในไทย
Human Security : Human Trafficking in Thailand

ตีพิมพ์ นพประเสริฐ

เขียน

สุรชาติ บำรุงสุข

บรรณาธิการ

สนับสนุนการพิมพ์โดย
สถาบันการข่าวกรอง
สำนักข่าวกรองแห่งชาติ

จุดสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 84

ความมั่นคงของมนุษย์ : การค้ามนุษย์ในไทย

ผู้เขียน คีปดี นพประเสริฐ

บรรณาธิการ สุรชาติ บำรุงสุข

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง ตุลาคม 2553

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

การพิมพ์ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการข่าวกรอง สำนักข่าวกรองแห่งชาติ

เจ้าของ โครงการความมั่นคงศึกษา

ตู้ ปณ. 2030 ปณฝ. จุฬาลงกรณ์

กรุงเทพฯ 10332

E-mail : newsecproject@yahoo.com

โทรศัพท์และโทรสาร 0-2218-7264

บรรณาธิการ รศ. ดร. สุรชาติ บำรุงสุข

ผู้ช่วยบรรณาธิการ นาง ธนา ยศตระกูล

ประจำกองบรรณาธิการ นางสาว กุลนันทน์ คันธิก

นาย คีปดี นพประเสริฐ

ที่ปรึกษา

พลเอก วุฒินันท์ สีลายุทธ

พลเรือเอก อมรเทพ ณ บางช้าง

พลโท ภราดร พัฒนถาบุตร

พิมพ์ที่

บริษัท สแควร์ ปรีนซ์ 93 จำกัด

59, 59/1, 59/2 ซ.ปทุมวิที 30 ถ.สุขุมวิท 101

แขวงบางจาก เขตพระโขนง กรุงเทพฯ 10260

โทร. 0-2743-8045 แฟกซ์. 0-2332-5058

ความมั่นคงของมนุษย์ : การค้ามนุษย์ในไทย
Human Security : Human Trafficking in Thailand

สารบัญ
Contents

• กล่าวนำ	1
Introduction	
• นิยาม	4
Definitions	
• สาเหตุและปัญหา	13
Causes and Problems	
• การจำแนกประเภทของงาน	17
Job Classifications	
• สถานการณ์ปัจจุบันอันเกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน	19
Current Situation and Its Related to Neighboring Countries	
• ผลกระทบ	32
Effect	
• สรุป	33
Conclusion	

ความมั่นคงของมนุษย์ : การค้ามนุษย์ในไทย

ศิวดี นพประเสริฐ

กล่าวนำ

หลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปี พ.ศ. 2518 ประเทศในภูมิภาคนี้ได้แบ่งออกเป็นสองฝ่าย ตามความแตกต่างของอุดมการณ์ทางการเมือง โดยประกอบด้วยกลุ่มประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ได้แก่ เวียดนาม ลาว และกัมพูชา ซึ่งกลุ่มประเทศเหล่านี้ได้ยึดแนวทางการเมืองการปกครองและแนวทางเศรษฐกิจในระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ส่วนอีกกลุ่มประเทศหนึ่ง ได้แก่ ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย ที่แม้ว่ากลุ่มประเทศเหล่านี้จะมีรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกันออกไปหลายรูปแบบ แต่ก็มีลักษณะร่วมคือเป็นกลุ่มประเทศเสรีนิยม และมีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้เองที่ได้ก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมภายในประเทศอย่างมาก

นอกจากนี้ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้แรงงานเข้มข้น (labour intensive) ในประเทศที่มีทิศทางการพัฒนาไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ได้แก่ ไทย มาเลเซีย หรือสิงคโปร์ ซึ่งส่งผลให้เกิดความต้องการจ้างแรงงานเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานระดับล่าง หรือแรงงานไร้ฝีมือ ทั้งนี้ ความต้องการในการจ้างแรงงานไม่ว่าจะเป็นในภาคอุตสาหกรรม ธุรกิจบริการ อสังหาริมทรัพย์ รวมไปถึงภาคเกษตรกรรม มีอัตราความต้องการจ้างงานในระดับสูง โดยที่การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจโดยรวมนั้นได้ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในบางสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายงานบางประเภทที่เรียกกันว่างานแบบ 3 ส. ได้แก่ งานที่เสี่ยง สกปรก และแสนยากลำบาก ในขณะเดียวกัน แรงงานในประเทศที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมนั้นๆ มีการศึกษาที่สูงขึ้น มีการฝึกทักษะอาชีพมากขึ้น ดังนั้นจึงสามารถเลือกงานที่จะทำได้มากขึ้น และแน่นอนว่าย่อมไม่เลือกทำงานประเภท 3 ส. ดังกล่าว แต่ในขณะเดียวกัน งานประเภท 3 ส. ก็ยังต้องการแรงงานเข้ามาทำงานประเภทนี้อยู่เช่น

เดิม ดังนั้น จึงได้เกิดการทดแทนแรงงานภายในประเทศโดยใช้แรงงานจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานจากประเทศด้อยพัฒนา ที่ไม่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีเท่ากับประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นจึงมีความต้องการที่จะย้ายออกจากประเทศของตนเองเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า ตรงจุดนี้เองที่เป็นจุดดุลยภาพระหว่างความต้องการจ้างงานและความต้องการหางานทำ ดังนั้นจึงเกิดการย้ายถิ่นข้ามประเทศเพื่อไปหางานทำ

โดยในส่วนของภูมิภาคเอเชีย ธุรกิจการค้าแรงงานเริ่มต้นขึ้นเมื่อเกิดกระแสการย้ายถิ่นข้ามประเทศเพื่อไปทำงานในช่วงต้นของทศวรรษของปี พ.ศ. 2513 (ค.ศ. 1970) ซึ่งตลาดแรงงานที่ใหญ่ที่สุดในขณะนั้นคือ กลุ่มประเทศตะวันออกกลางที่รัวรายจากอุตสาหกรรมปิโตรเลียม ต่อมาประมาณกลางทศวรรษของปี พ.ศ. 2523 (ค.ศ. 1980) ตลาดแรงงานได้ขยายตัวมายังหลาย ๆ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ใต้หวัน สิงคโปร์ ฮองกง และมาเลเซีย ธุรกิจการค้าแรงงานไปยังต่างประเทศเริ่มมีการแข่งขันที่สูงขึ้นและเกิดการเอารัดเอาเปรียบแรงงานมากขึ้น จนถึงขั้นสร้างข้อมูลลลอกหลวงแรงงานและในขณะเดียวกันก็เกิดธุรกิจใต้ดินนอกระบบที่นำส่งแรงงานหรือชนคนจากประเทศหนึ่งไปสู่อีกประเทศหนึ่งอย่างซับซ้อนมากขึ้น และละเมิดกฎเกณฑ์ของการเดินทางข้ามประเทศมากขึ้น¹

ทั้งนี้ การค้ามนุษย์ข้ามชาติ นับเป็นธุรกิจอีกประเภทหนึ่งที่จัดอยู่ในธุรกิจนอกระบบที่ผิดกฎหมาย และมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับอาชญากรรมข้ามชาติในรูปแบบอื่น ๆ อีกด้วย และยังมีความคิดเห็นในเชิงสังคมศาสตร์ที่เห็นว่าอาชญากรรมการค้ามนุษย์ได้เกิดขึ้น และเจริญเติบโตภายใต้ระบบทุนนิยมเสรีที่ปลูกเร้ากระแสบริโภคนิยมอย่างไม่มีการสิ้นสุด และขยายช่องว่างความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ หรือระหว่างภูมิภาคของโลก ให้เพิ่มสูงมากขึ้นด้วยสถานภาพของชนระดับล่างในประเทศต่าง ๆ อันรวมไปถึงสถานภาพของผู้หญิงและเด็กที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ประกอบกับสถานะที่ไร้ทางเลือกหรือการมีทางเลือกอันจำกัดยิ่งในประเทศต้นทาง ได้ผลักดันให้คนเหล่านี้มุ่งแสวงหาคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าในอีกประเทศหนึ่ง และกลุ่มบุคคลจำนวนหนึ่งก็ได้กลายเป็นเหยื่อของวงจรการค้ามนุษย์

ในส่วนของประเทศไทย นับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้านทั้งสามประเทศที่มีพรมแดนติดกับประเทศไทย อันได้แก่ พม่า ลาว และกัมพูชา

ที่มีปัญหาการสู้รบและความไม่สงบภายในประเทศมาตั้งแต่ยุคสงครามเย็น ซึ่งส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจภายในประเทศเหล่านั้นย่ำแย่ตามไปด้วย และจากสภาพที่เกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้านทั้งสามของไทยดังกล่าว ประกอบกับในช่วงเวลาเดียวกันที่การพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทยได้มีความเจริญก้าวหน้ากว่าประเทศเพื่อนบ้านทั้งสามประเทศ ได้ส่งผลให้ประชาชนจากทั้งสามประเทศพากันอพยพหลังไหลเข้ามาหางานทำในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ แรงงานไทยในช่วงระยะเวลาหลัง ๆ มานี้มีความรู้และมีระดับการศึกษาที่สูงมากขึ้นกว่าในอดีต ดังนั้น แรงงานไทยจึงมีความสามารถที่จะเลือกงานที่ตนเองถนัดได้มากขึ้น และไม่เลือกงานที่มีรายได้น้อยและเกิดความลำบาก เช่น งานประเภท 3 ส. ที่ได้กล่าวถึงไปแล้วในตอนต้น

ทั้งนี้ แม้ว่าแรงงานชาวไทยจะไม่เลือกทำงานประเภท 3 ส. ดังกล่าว แต่ก็ได้หมายความว่า อุปสงค์ของนายจ้างที่มีต่อแรงงานที่จะเข้ามาทำงานดังกล่าวจะลดน้อยถอยลงไป แต่ในทางตรงกันข้าม อุปสงค์ดังกล่าวกลับมีมากขึ้น เนื่องจากแรงงานชาวไทยเลือกที่จะไม่ทำงานประเภทดังกล่าวนั่นเอง ดังนั้น แรงงานต่างด้าวจึงกลายเป็นตัวเลือกที่สำคัญสำหรับนายจ้างที่จะจ้างให้เข้ามาทำงานประเภทดังกล่าว

สำหรับประเภทของแรงงานข้ามชาติ หรือแรงงานต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยนั้น มีทั้งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ลี้ภัยทางการเมืองภายในประเทศของตน บุคคลที่สมัครใจเข้ามาเสี่ยงโชคหางานทำในไทย อันเนื่องมาจากสภาพทางเศรษฐกิจอันย่ำแย่ที่เป็นผลมาจากสภาพปัญหาทางการเมืองที่มีความขัดแย้ง และการสู้รบในประเทศ รวมไปถึงสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้นดีกว่าในประเทศหรือในภูมิภาคของตนเอง หรืออาจจะมีการจ้างข้ามชาติบางกลุ่มที่มีได้สมัครใจเข้ามาทำงานในประเทศไทยแต่อย่างไรก็ตามกลับถูกหลอกลวงให้เข้ามาทำงาน โดยพยายามใช้ข้ออ้างต่าง ๆ หลอกล้อมให้เห็นว่าการเข้ามาหางานทำในประเทศไทยนั้นเป็นสิ่งที่ดี ก่อให้เกิดรายได้มากกว่าทำงานในภูมิภาคของตนเอง แต่เมื่อเข้ามาถึงประเทศไทยแล้วกลับพบว่างานที่ต้องทำนั้นมีสภาพที่ย่ำแย่หรือเลวร้าย และถูกกดขี่หรือเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง นอกจากนี้ยังมีแรงงานข้ามชาติบางกลุ่มที่มีได้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ยากจน แต่กลับต้องการเข้ามาทำงานในประเทศไทยด้วยเหตุผลอื่น ๆ เช่น เมื่อครอบครัวมีการใช้จ่ายเกินรายได้ที่หามาได้ จึงต้องหาทางเพิ่มรายได้ให้เพียงพอกับความต้องการใช้จ่าย ซึ่งครอบครัวประเภทนี้มักจะมีการใช้จ่ายเกินตัวหรือเกินจากรายได้ที่มีโดยปกติ³ นอกจากนี้ สาเหตุที่นำไปสู่ปัญหาการค้าแรงงานข้ามชาติยัง

รวมไปถึงค่านิยมที่ผิดๆ เช่น วัตถุนิยมและบริโภคนิยมที่ได้หลังไหลมาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ได้เป็นแรงผลักดันให้ทั้งบุคคลและกลุ่มบุคคลจากทั้งพม่า ลาว และกัมพูชา เดินทางเข้ามาค้าแรงงานในประเทศไทย

สำหรับบุคคลที่มีความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้ามนุษย์ รวมทั้งการค้าแรงงานข้ามชาตินั้น มิได้จำกัดเพียงผู้หญิงและเด็กเท่านั้น แต่ในปัจจุบัน จะพบว่าผู้ชายก็ได้กลายเป็นเหยื่อของการค้าแรงงานข้ามชาติไปแล้วเช่นกัน ซึ่งประเภทของงานที่ใช้แรงงานจากเหยื่อเพศชายเหล่านี้ มักจะเป็นงานใช้แรงงาน ได้แก่ งานในภาคอุตสาหกรรม งานภาคเกษตรกรรม และงานอุตสาหกรรมการประมง เป็นต้น

นิยาม

คำว่า “การค้ามนุษย์” นั้น มีค่านิยมที่แตกต่างหลากหลายออกไปตามความเข้าใจของแต่ละองค์กรที่เกี่ยวข้อง แต่ค่านิยมที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในปัจจุบันคือ ค่านิยมที่ปรากฏอยู่ใน พิธีสารว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก เพิ่มเติมอนุสัญญาแห่งองค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime) ได้ให้คำนิยามคำว่า “การค้ามนุษย์” ไว้ในมาตราที่ 3 ความว่า⁴

(ก) การค้ามนุษย์ หมายถึง การจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งตัวบุคคล ด้วยวิธีการข่มขู่ หรือด้วยการใช้กำลัง หรือด้วยการบังคับในรูปแบบอื่นใด ด้วยการลักพาตัว การฉ้อโกง หลอกลวง ใช้อำนาจที่เหนือกว่า หรือการใช้สถานะความอ่อนแอต่อภัยของบุคคล หรือมีการให้หรือรับเงิน หรือผลประโยชน์อื่นเพื่อให้ได้รับความยินยอมของบุคคลหนึ่งที่มีอำนาจควบคุมบุคคลอีกคนหนึ่ง เพื่อความมุ่งประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์

การแสวงหาประโยชน์อย่างน้อยที่สุด คือการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี หรือการแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ การเอาคนลงเป็นทาสหรือการกระทำอื่นเสมือนการเอาคนลงเป็นทาส การทำให้ตกอยู่ใต้อำนาจบังคับหรือ

การตัดต่อวัยระออกจากร่างกาย

(ข) ในกรณีที่มีการใช้วิธีการใดตามที่ระบุไว้ในข้อ (ก) ไม่จำเป็นต้องนำความยินยอมของผู้ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์เพื่อการแสวงหาประโยชน์ที่ต้องการตามที่ระบุไว้ในข้อ (ก) มาพิจารณา

(ค) ส่วนการจัดการ การขนส่ง การส่งต่อ การจัดให้อยู่อาศัย หรือการรับไว้ซึ่งตัวเด็กสำหรับวัตถุประสงค์ในเรื่องของการแสวงหาประโยชน์ ก็จะถูกพิจารณาว่าเป็นการค้ามนุษย์ แม้ว่าจะมิได้มีการใช้วิธีการตามที่ระบุไว้ในข้อ (ก) ก็ตาม

(ง) เด็ก หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

คำนิยามของคำว่า การค้ามนุษย์ข้างต้นนี้ เป็นคำนิยามที่ได้รับความนิยมนำมาใช้แพร่หลายในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากกรอ้างอิงถึงคำนิยามดังกล่าวในเอกสารทางวิชาการหรืองานเขียนต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประเด็นการค้ามนุษย์ ที่ได้ใช้คำนิยามเดียวกันกับที่ปรากฏในพิธีสารฯ นอกจากนี้ คำนิยามดังกล่าวนี้ยังได้ถูกนำมาใช้เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดคำนิยามของการค้ามนุษย์ตามที่ปรากฏในกฎหมายหรือมาตรการที่เกี่ยวข้องของไทยอีกด้วย เช่น คำนิยามตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 รวมทั้งคำนิยามตามที่ปรากฏในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการแก้ไขปัญหาค้ามนุษย์ ที่รัฐบาลไทยได้ลงนามร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่า รวมทั้งเวียดนาม ซึ่งทั้งในพระราชบัญญัติการค้ามนุษย์ของไทยกับบันทึกความเข้าใจระหว่างประเทศทั้งสี่ฉบับข้างต้น เมื่อพิจารณาในเนื้อหาของคำนิยามของคำว่า การค้ามนุษย์แล้ว ก็จะพบว่ามีความสอดคล้องกับคำนิยามที่ปรากฏในพิธีสารฯ จนแทบจะกล่าวได้ว่าเป็นคำนิยามเดียวกัน

นอกจากนี้ คำนิยามของคำว่า “การค้ามนุษย์” ตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 นั้น มิได้กล่าวถึงคำนิยามในรูปแบบคำคำเดียว แต่ได้เสนอคำนิยามต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น⁵

- แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ หมายความว่า การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุหรือสื่อลามก การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น การเอาคนลงเป็นทาส การนำคนมาขอทาน การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ การบังคับตัดต่อวัยระเพื่อการค้า หรือการอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคล ไม่ว่าบุคคลนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม

- การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ หมายความว่า การข่มขืนใจให้ทำงานหรือให้บริการโดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของบุคคลนั้นเองหรือของผู้อื่น โดยขู่เชือดด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือโดยทำให้บุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้

- องค์กรอาชญากรรม หมายความว่า คณะบุคคลซึ่งมีการจัดโครงสร้างโดยสมคบกันตั้งแต่สามคนขึ้นไปไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง และไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างที่ชัดเจน มีการกำหนดบทบาทของสมาชิกอย่างแน่นอนหรือมีความต่อเนื่องของสมาชิกภาพหรือไม่ ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งหรือหลายฐานที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นสูงสุดตั้งแต่สี่ปีขึ้นไป หรือกระทำความผิดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นใดอันมิชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

- เด็ก หมายความว่า บุคคลผู้มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี

และในหมวดที่ 1 บททั่วไป ในมาตราที่ 6 ได้ระบุถึงพฤติกรรมที่เป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ว่า ผู้ใดเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) เป็นธุระจัดหา ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยว กักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด โดยข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว น้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์อื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้น เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล หรือ

(2) เป็นธุระจัดหา ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยว กักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็ก

โดยมาตราที่ 6 ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มีรายละเอียดของมาตราที่มีความสอดคล้องกับคำนิยามของคำว่าการค้ามนุษย์ ตามที่ปรากฏในพิธีสารว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ เพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรอย่างเห็นได้ชัดเจน เพียงแต่ว่าพระราชบัญญัติของไทยนี้มีการให้คำนิยามที่มีความละเอียดกว่าในพิธีสารฯ อันเนื่องมาจากการเพิ่มการอธิบายของความหมายของคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์เพิ่มเติมขึ้นมาอีกด้วย

และถ้าหากมองย้อนกลับไปก่อนหน้านี ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติมาตรการ

ในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 ซึ่งได้ระบุว่า การกระทำ ความผิดเกี่ยวกับการค้าหญิงหรือเด็ก ชื่อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด รับ หน่วงเหนี่ยว หรือกักขังซึ่งหญิงหรือเด็ก หรือจัดให้หญิงหรือเด็กกระทำการหรือยอมรับ การกระทำใดเพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่น เพื่อการอนาจาร หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์ อันมิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ไม่ว่าหญิงหรือเด็กนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การค้าประเวณี กฎหมายว่าด้วยสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน หรือพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้⁶

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าแม้ว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นจะมีใช้คำนิยาม ของคำว่าการค้ามนุษย์โดยตรง แต่เป็นลักษณะของการกระทำความผิดต่อหญิงและเด็ก ซึ่งก็อาจจะถือได้ว่าเป็นคำนิยามของคำว่าการค้าหญิงและเด็กของพระราชบัญญัติดังกล่าว และจะเห็นได้ว่าเนื้อความที่ปรากฏนั้นก็มีความคล้ายคลึงกับคำนิยามตามพิธีสารว่าด้วยการ ค้ามนุษย์ ทั้งในเรื่องของการพามาจากหรือส่งหญิงหรือเด็กไปยังที่ใด ๆ และในเรื่องของการ แสวงหาประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ไม่ว่าหญิงหรือเด็กนั้นจะ ยินยอมหรือไม่ก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับคำนิยามที่ปรากฏในพิธีสารฯ ในเรื่องของความมุ่ง ประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีหรือการแสวงหาประโยชน์ทางเพศใน รูปแบบอื่น การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ การเอาคนลงเป็นทาสหรือการกระทำอื่นเสมือน การเอาคนลงเป็นทาส การทำให้ตกอยู่ใต้บังคับ โดยคำนิยามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติค้า หญิงและเด็กนี้ได้กล่าวถึงการแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบ ซึ่งก็มักจะครอบคลุมทั้ง ในเรื่องของการแสวงหาประโยชน์ทางเพศและการแสวงหาประโยชน์ด้านแรงงาน และยังจะเห็นได้ ว่าคำนิยามนี้มีความคล้ายคลึงกับคำนิยามของคำว่าการค้ามนุษย์ ตามที่ปรากฏในพระราช บัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์เป็นอย่างมาก ในเรื่องของการซื้อ ขาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด รับ หน่วงเหนี่ยว หรือกักขังซึ่งหญิงหรือเด็ก แต่คำ นิยามในพระราชบัญญัติค้าหญิงและเด็กนี้ก็จำกัดประเภทของเหยื่อไว้แต่เพียงผู้หญิงและ เด็กเท่านั้น แต่ว่าเหยื่อการค้ามนุษย์ในปัจจุบันไม่ได้จำกัดเพียงผู้หญิงและเด็กเท่านั้น แต่ผู้ชายก็ตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้เช่นเดียวกัน เช่น เหยื่อจากการแสวงหาประโยชน์ ด้านแรงงาน เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีคำนิยามของคำว่า “การค้ามนุษย์ด้านแรงงาน” ตามที่ระบุในแนว

ปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกัน ปรามปราม และช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหายจากการ ค้ำมนุษย์ด้านแรงงานของประเทศไทย หมายถึง การเป็นธุระจัดหา ซื่อ ขาย จำหน่าย พามาจาก หรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยวกักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด โดยข่มขู่ ใช้อำนาจบังคับ ลักพาตัว ฆาตกรรม หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือโดยให้เงิน หรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้น เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้านแรงงานจากบุคคล ที่ตนดูแล และให้หมายความรวมถึงการเป็นธุระจัดหา ซื่อ ขาย จำหน่าย พามาจาก หรือส่งไปยังที่ใด หน่วงเหนี่ยว กักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็ก เพื่อแสวงหา ประโยชน์โดยมิชอบด้านแรงงาน⁷

และนอกจากคำนิยามข้างต้นแล้ว ยังได้มีการขยายความของคำต่างๆ ที่ปรากฏใน คำนิยามดังกล่าวด้วย ได้แก่⁸

1. การแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้านแรงงาน หมายถึง การแสวงหาประโยชน์ จากการบังคับใช้แรงงานหรือบริการ
2. การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ หมายความว่า การข่มขืนใจให้ทำงานหรือให้ บริการโดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน ของบุคคลนั้นเองหรือของผู้อื่น โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือโดยทำให้บุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้
3. ผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ด้านแรงงาน หมายความว่า บุคคลที่ตกเป็นผู้ถูก กระทำในการค้ำมนุษย์ด้านแรงงานโดยตรง
4. แรงงานเด็ก หมายความว่า ลูกจ้างซึ่งเป็นเด็กอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีแต่ไม่ถึง 18 ปี ตามความในหมวด 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541
5. เด็กที่ถูกใช้แรงงานโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หมายความว่า บุคคลอายุต่ำกว่า 15 ปี ยกเว้นเด็กอายุตั้งแต่ 13 ปีบริบูรณ์ ในงานเกษตรกรรมที่ไม่ทำตลอดทั้งปี* ซึ่งถูกใช้ แรงงานและพึงได้รับการช่วยเหลือตามแนวปฏิบัติฉบับนี้ ทั้งนี้โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าบุคคล ดังกล่าวจะตกเป็นผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ด้านแรงงานหรือไม่ หรือบุคคลผู้เป็นนายจ้าง จะทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายอื่นใดหรือไม่ก็ตาม

นอกจากนี้ยังจะเห็นได้ว่า คำนิยามข้างต้น มิได้มีการแบ่งแยกว่าจะต้องเป็น ผู้เสียหายชาวไทย หรือผู้เสียหายชาวต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น แต่คำ

นิยามดังกล่าวข้างต้น ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ หรือรูปแบบของการแสวงประโยชน์ด้านแรงงาน หรือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน โดยที่มิได้ระบุถึงประเภทของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อแต่อย่างใด นั่นก็เท่ากับว่า คำนิยามและการขยายความของคำตามที่ปรากฏในคำนิยามนั้น ได้คุ้มครองครอบคลุมไปถึงผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ที่เป็นผู้ลักลอบเดินทางเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายด้วย ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ผู้ลักลอบเดินทางเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายนั้น ย่อมมีความเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์หรือการแสวงประโยชน์ด้านแรงงาน มากกว่าผู้ที่เดินทางเข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากว่าผู้ที่ลักลอบเดินทางเข้าประเทศโดยผิดกฎหมายนั้น ไม่ว่าจะดำเนินการในเรื่องใดๆ ก็ตาม เช่น การเดินทาง การหางานทำ รวมไปถึงการจ้างงานนั้น จะต้องลักลอบดำเนินการด้วยกันทั้งสิ้น เพื่อให้พ้นจากสายตาของเจ้าหน้าที่ทางการของไทย และเมื่อการดำเนินการทุกอย่างต้องไปเป็นไปโดยลักลอบและรอดพ้นจากสายตาเจ้าหน้าที่รัฐแล้ว นั้นหมายความว่าแรงงานต่างด้าวย่อมตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม หรืออาจจะตกเป็นเหยื่อของการแสวงประโยชน์ด้านแรงงานไปในที่สุด

นอกจากนี้ ยังมีคำนิยามของคำว่าการค้ามนุษย์ ตามที่ระบุโดยพันธมิตรโลกเพื่อต่อต้านการค้าผู้หญิง (Global Alliance Against Trafficked in Women : GAATW) ที่ระบุว่า การค้ามนุษย์ หมายถึง การกระทำและความพยายามใดๆ ที่เป็นการจัดหา ขนส่ง ลำเลียงภายในหรือข้ามพรมแดน การซื้อขาย การส่งต่อ หรือการรับหรือกักขังหญิงหรือเด็กด้วยวิธีการล่อลวง การบังคับ รวมทั้งการขู่ที่จะใช้กำลังหรือใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ หรือการผูกมัดด้วยภาระหนี้สิน เพื่อกักขังหญิงหรือเด็กนั้นให้ตกอยู่ในภาวะจำยอม (เช่นในรูปแบบของงานรับใช้ในบ้าน งานบริการทางเพศ หรืองานบริการการเจริญพันธุ์ ซึ่งหมายถึงงานให้บริการดูแลภายในครอบครัว รวมถึงการให้บริการทางเพศแก่ผู้ชาย) ไม่ว่าจะมิใช่หรือไม่มีค่าจ้างก็ตาม เพื่อบังคับใช้แรงงาน หรือเป็นแรงงานติดหนี้ หรือทำให้ตกอยู่ในสภาพการทำงานเยี่ยงทาสในชุมชนอื่นที่มีโซ่กุญแจล่าเนาที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ในขณะที่เกิดการล่อลวง บังคับ หรือมีหนี้สินผูกมัดขึ้น⁹

และเมื่อปี พ.ศ. 2537 ยังได้ปรากฏคำจำกัดความเรื่องการค้ามนุษย์ของสหประชาชาติ โดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติรับรองและประณามเรื่องการค้าหญิงและเด็กหญิงไว้ว่า การค้าหญิงและเด็กหญิงเป็น “การเคลื่อนย้ายบุคคลภายในประเทศและข้ามพรมแดนระหว่างประเทศในลักษณะที่ต้องห้ามและลักลอบ โดยส่วนใหญ่จะ

เป็นการเคลื่อนย้ายจากประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศที่เศรษฐกิจอยู่ระหว่างการเปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมายเพื่อบังคับให้หญิงและเด็กตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกแสวงหาประโยชน์และถูกกดขี่ทางเศรษฐกิจ และทางเพศ เพื่อกำไรของผู้จัดหาคัดเลือก ผู้ค้า และเครือข่ายอาชญากรรม รวมถึงกิจกรรมที่ผิดกฎหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับการค้าหญิงและเด็กหญิงอื่นๆ เช่น การบังคับใช้แรงงานในบ้าน การแต่งงานจอมปลอม การจ้างแรงงานแบบลักลอบและการหลอกลอบแปลงรับบุตรบุญธรรม”¹⁰ และในปี พ.ศ. 2538 ได้มีรายงานโดยเลขาธิการสหประชาชาติในการชี้แจงถึงการที่สมาชิกใหญ่แห่งสหประชาชาติมุ่งความสนใจไปที่มิติระหว่างประเทศของการค้ามนุษย์ และยังได้ขยายความสนใจไปไกลกว่าการมองเรื่องการค้ามนุษย์เพื่อการค้าประเวณีแต่อย่างเดียว โดยยังได้คำนึงถึงรูปแบบอื่นๆ ของการบังคับใช้แรงงานและการล่วงละเมิดอีกด้วย¹¹

ทางด้านองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (**International Organization for Migration : IOM**) ยังได้กำหนดคำนิยามของคำว่าการค้ามนุษย์เมื่อ พ.ศ. 2542 โดยพิจารณาว่าการค้ามนุษย์นั้นจะเกิดขึ้น “เมื่อผู้ย้ายถิ่นได้รับการจ้างงานอย่างผิดกฎหมาย เช่น การถูกจัดหา ถูกลักพา หรือถูกขาย เป็นต้น และ/หรือถูกเคลื่อนย้าย ไม่ว่าจะภายในประเทศหรือข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ (และ) ในระหว่างส่วนใดของกระบวนการนี้ ตัวกลาง (นักค้ามนุษย์) ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์อื่นโดยการใช้อุบายหลอกลวง บีบบังคับ และ/หรือการแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบอื่นภายใต้เงื่อนไขซึ่งละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ย้ายถิ่น”¹²

จากคำนิยามของ IOM ข้างต้น จะเห็นได้ว่าเป็นคำนิยามที่สอดคล้องกับคำนิยามของพิธีสารว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ เนื่องจากว่าคำนิยามของ IOM นี้ เป็นคำนิยามที่มีเนื้อความกว้างขวาง ครอบคลุมเหยื่อจากการค้ามนุษย์ทุกประเภท โดยจะเห็นว่าคำนิยามนี้มีได้ระบุเจาะจงลงไปว่าเหยื่อการค้ามนุษย์จะต้องเป็นเพศใดและเป็นเหยื่อของการแสวงหาประโยชน์แต่เพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น แต่ได้ใช้คำว่า “ผู้ย้ายถิ่นที่ได้รับการจ้างงานอย่างผิดกฎหมาย” นั่นก็หมายความว่าไม่จำเป็นที่งานประเภทใดที่เป็นการจ้างงานโดยผิดกฎหมาย ทั้งการค้าประเวณีหรือการใช้แรงงาน นอกจากนี้ คำนิยามของ IOM ยังได้ระบุถึงวิธีการของการจ้างงานโดยผิดกฎหมาย เช่น การถูกจัดหา ถูกลักพา หรือถูกขาย โดยที่ตัวกลาง (นักค้ามนุษย์) ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์อื่นโดยการใช้อุบายหลอกลวง บีบบังคับ และ/หรือการแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบอื่น ซึ่งวิธีการดังกล่าว

นั้นสอดคล้องกับวิธีการตามทีระบุในคำนิยามของพิธีสารฯ ที่ระบุถึงการจัดหา การขนส่ง การส่งต่อ การลักพาตัว การฉ้อโกง หลอกลวง ใช้อำนาจที่เหนือกว่า หรือการใช้สถานะ ความอ่อนแอต่อภัยของบุคคล หรือมีการให้หรือรับเงิน หรือผลประโยชน์อื่นเพื่อให้ ได้ความยินยอมของบุคคลหนึ่ง ที่มีอำนาจควบคุมบุคคลอีกคนหนึ่ง เพื่อความมุ่งประสงค์ ในการแสวงหาประโยชน์ทั้งในเรื่องเพศและเรื่องการบังคับใช้แรงงาน

นอกจากนี้ ยังปรากฏคำนิยามในอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศฉบับ ที่ 182 ว่าด้วยรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก (The International Convention on the Worst Forms of Child Labour) ซึ่งอนุสัญญาดังกล่าวได้ ให้คำนิยามของ “รูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก” ว่ามีการกระทำที่รวมไปถึง¹³

1. การกระทำเยี่ยงทาสหรือการปฏิบัติที่คล้ายกับความเป็นทาส ซึ่งรวมไปถึง พันธะหนี้สิน การขายเด็ก สภาพความเป็นทาส รวมทั้งการบังคับหรือใช้กำลังในการนำเด็ก เข้าไปใช้ในการต่อสู้ที่เป็นความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธ

2. การใช้ การจัดหา การล่อลวงเด็กเพื่อวัตถุประสงค์ในการค้าประเวณีหรือ สื่อลามก

3. การใช้เด็กในการกระทำที่ผิดกฎหมาย รวมไปถึงการค้ายาเสพติด

4. การทำงานที่มีความเสี่ยงที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัย และศีลธรรมของเด็ก

และในข้อเสนอนี้ 190 ของอนุสัญญาดังกล่าว ที่ว่าด้วยการห้ามและการ ดำเนินการโดยทันทีเพื่อขจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็กนั้น ได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับกรณีของรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก ซึ่งจะต้อง เป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นว่าเด็กนั้นต้องประสบกับ¹⁴ :

1. การคุกคามทางเพศทั้งทางร่างกายและจิตใจ

2. การทำงานใต้ดิน การทำงานใต้น้ำ หรือการทำงานในที่สูงที่อันตราย หรือการ ทำงานในที่แคบ

3. การทำงานกับเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่มีอันตราย

4. การยกของที่มีน้ำหนักมาก

5. การทำงานท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ไม่ถูกสุขลักษณะหรือเสี่ยงอันตราย ทั้งใน ทางร่างกาย ขั้นตอนกระบวนการ อุณหภูมิ ระดับเสียง ความสิ้นสະเทือนที่อันตรายต่อ

สุขภาพ

6. การทำงานภายใต้สภาพแวดล้อมที่ยากลำบาก เช่น ทำงานเป็นระยะเวลานานหรือทำงานในเวลากลางคืน

7. การถูกกักบริเวณโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรในสถานประกอบการของนายจ้าง

8. กรณีเหยื่อการค้ามนุษย์

สำหรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีที่ต้องทำงานภายใต้สภาพแวดล้อมดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าจะรับค่าจ้างหรือไม่ ก็จะได้รับคุ้มครองภายใต้อนุสัญญาดังกล่าว

โดยสรุปแล้ว ในเรื่องของคำนิยามของคำว่าการค้ามนุษย์นั้น แม้ว่าในปัจจุบันคำนิยามตามพิธีสารว่าด้วยการป้องกัน ปรามปราม และลงโทษการค้ามนุษย์โดยเฉพาะสตรีและเด็ก เพิ่มเติมอนุสัญญาแห่งองค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์การ จะเป็นคำนิยามที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั่วไป ดังจะเห็นได้จากหนังสือหรือเอกสารต่าง ๆ ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการค้ามนุษย์ต่างก็ยกคำนิยามของพิธีสารฯ ดังกล่าวมาเป็นคำนิยามของคำว่าการค้ามนุษย์ในเอกสารหรือหนังสืออื่น ๆ รวมทั้งยังจะเห็นได้จากกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่ได้นำคำนิยามดังกล่าวมาเป็นมาตรฐานในการกำหนดคำนิยามของคำว่าการค้ามนุษย์ในกฎหมาย แต่ถึงกระนั้น ก็ไม่อาจจะเลยในการพิจารณาถึงคำนิยามในรูปแบบอื่น ๆ ที่อาจจะมามีมาก่อนหน้านี้หรือที่ปรากฏอยู่ในสนธิสัญญาหรืออนุสัญญานับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะระบุถึงคำนิยามของคำว่าการค้ามนุษย์ที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งคำนิยามแต่ละคำนั้นก็อาจจะมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงการกระทำต่าง ๆ ที่คำนิยามอื่น ๆ ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงการกระทำนั้น ๆ ด้วย หรือในทางตรงกันข้าม คำนิยามหนึ่ง ๆ ก็อาจจะไม่ได้มีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงการกระทำที่อีกคำนิยามหนึ่งได้กล่าวถึง ดังนั้น แม้ว่าจะมีคำนิยามที่มีความหมายครอบคลุมมากที่สุดแล้วในปัจจุบัน แต่ก็ควรที่จะนำคำนิยามอื่น ๆ มาประกอบการพิจารณาถึงความหมายของคำว่าการค้ามนุษย์ด้วย เพื่อที่จะได้เป็นการรับรู้และเข้าใจถึงรูปแบบของการค้ามนุษย์ประเภทต่าง ๆ ได้กว้างขวางและครอบคลุมมากขึ้น

ทั้งนี้ องค์ประกอบที่สำคัญในการพิจารณาว่าการกระทำนั้น ๆ เป็นการค้ามนุษย์ได้แก่¹⁵

1. ความรุนแรงหรือการข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรง ซึ่งจะรวมไปถึงการหมิ่นลั่น เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายและการกำหนดชีวิตของตนเอง

2. การหลอกลวง คือ การไม่บอกความจริงในเรื่องของสภาพการทำงาน รวมทั้งลักษณะงานที่จะต้องทำ

3. ภาระหนี้สิน การทำงานเพื่อหักล้างหนี้สินที่ถูกนำมาอ้างว่าเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

4. มีการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากอำนาจหน้าที่หรือตำแหน่งที่อยู่เหนือกว่า เช่น การใช้อำนาจในฐานะที่เป็นผู้บังคับเกิดเกล้าแสวงประโยชน์จากบุตรของตนเอง

5. การตกเป็นแรงงานบังคับหรือแรงงานเยี่ยงทาสเมื่อเดินทางมาถึงถิ่นปลายทาง

สาเหตุของการจ้างแรงงานที่นำไปสู่ปัญหาการค้ามนุษย์

• ปัจจัยด้านความต้องการจ้างแรงงาน (Demand Side)¹⁶

1) การลดค่าจ้างแรงงานสามารถทำได้โดยง่าย

เนื่องจากนายจ้างที่ต้องการจ้างแรงงานเด็กหรือแรงงานต่างด้าว ส่วนมากมักจะเป็นนายจ้างที่ขึ้นอยู่กับตลาดของผู้มีอำนาจการซื้อต่ำ ดังนั้นสินค้าที่ผลิตขึ้นจึงเป็นสินค้าที่มีต้นทุนต่ำและคุณภาพต่ำ ราคาถูก เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มีอำนาจซื้อต่ำ และในขณะเดียวกันนายจ้างกลุ่มนี้มีขนาดการลงทุนที่จำกัดและไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตจากปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เช่น เครื่องจักร อาคารสถานที่ หรือวัตถุดิบที่จะมาป้อนโรงงาน เว้นแต่เพียงค่าจ้างที่สามารถลดได้เพื่อลดต้นทุน ดังนั้น จึงทำให้นายจ้างระดับล่างต้องการจ้างแรงงานเด็กหรือแรงงานต่างด้าว โดยที่แรงงานในประเภทนี้ไม่สามารถติดต่อทำสัญญาจ้างงานกับนายจ้างได้โดยตรง แต่ต้องผ่านตัวกลาง ผู้ค้าแรงงาน หรือนายหน้าเข้ามาติดต่อ การที่แรงงานต่างด้าวไม่สามารถตกลงกับนายจ้างได้โดยตรงเช่นนี้เอง ที่ก่อให้เกิดการค้าแรงงานข้ามชาติ โดยมีตัวกลาง เช่น นายหน้าหรือผู้ค้ามนุษย์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดการพบปะและตกลงจ้างแรงงานระหว่างนายจ้างและลูกจ้างประเภทนี้¹⁷

นอกจากนี้ การที่แรงงานเด็กหรือแรงงานต่างด้าวไม่มีความรู้ จึงไม่สามารถต่อรองหรือเรียกร้องสิทธิตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน จึงเป็นเหตุให้นายจ้างสามารถลดค่าจ้างแรงงานได้ต่ำกว่าผู้ใช้แรงงานกลุ่มอื่น ๆ จึงเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการค้าแรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะแรงงานหญิงและเด็ก

2) การควบคุมดูแลสามารถทำได้โดยง่าย

นายจ้างที่จ้างแรงงานต่างด้าว รวมไปถึงแรงงานต่างด้าวหญิงและเด็กมักจะเป็นนายจ้างที่กระทำผิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ

แรงงานและการค้ามนุษย์ เช่น กฎหมายคุ้มครองแรงงาน กฎหมายคนเข้าเมือง เป็นต้น ดังนั้น นายจ้างจึงต้องลบล้างเงื่อนไขการจ้าง และไม่ต้องการให้บุคคลใดๆ มารับรู้ถึงข้อมูลกิจการของตน นายจ้างเหล่านี้จึงจ้างแรงงานต่างด้าวและแรงงานเด็กเนื่องจากว่าควบคุมดูแลง่าย และมั่นใจว่าแรงงานเหล่านี้จะไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลกิจการผิดกฎหมายของตนให้ผู้อื่นทราบ ด้วยสาเหตุนี้จึงทำให้นายจ้างนิยมจ้างแรงงานประเภทดังกล่าว นอกจากนี้ กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ลบล้างเข้าเมืองและทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาต ย่อมไม่กล้าเรียกร้องสิทธิต่างๆ ตามกฎหมายแรงงาน เนื่องจากเกรงว่าจะต้องถูกดำเนินคดีและถูกส่งกลับประเทศไปในที่สุด ส่งผลให้ตนเองต้องหมดโอกาสในการหารายได้ ความเกรงกลัวดังกล่าวของแรงงานต่างด้าว จึงกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญอันก่อให้เกิดการค้ามนุษย์และการค้าแรงงานข้ามชาติ

3) ประเภทของงาน

ลักษณะของงานบางประเภทที่ต้องใช้แรงงานเด็กทำ เนื่องจากเด็กมีนิ้วมือที่เล็กเหมาะสมกับงาน เช่น การบรรจุผลิตภัณฑ์ด้วยมือ หรืองานประเภทจำเจซ้ำซาก ที่นายจ้างไม่อาจบังคับให้แรงงานผู้ใหญ่ทำได้อย่างต่อเนื่องเพราะความเบื่อหน่ายจำเจ ทั้งนี้ แรงงานเด็กมีแนวโน้มที่จะถูกบังคับให้ทำงานซ้ำซากน่าเบื่อหน่ายได้ง่ายกว่า

• ปัจจัยทางด้านการต้องการทำงานของแรงงานต่างด้าว (Supply Side)¹⁸

1) ปัจจัยเรื่องความยากจน

ปัญหาความยากจน สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภทคือ

- ครอบครัวยากจนที่แท้จริง หมายความว่า มีระดับรายได้ที่ต่ำกว่าเส้นความยากจน** เมื่อเด็กที่อยู่ในครอบครัวประเภทนี้เติบโตพอที่จะพึ่งพาตนเองแล้ว ครอบครัวก็จะกระตุ้นให้เด็กรายนั้นๆ ออกไปหางานทำเพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว แต่เมื่อเด็กคนดังกล่าวสามารถหารายได้ส่งครอบครัวได้ก็ถือว่าเป็นผลพลอยได้

- ครอบครัวยากจนไม่แท้จริง คือ เมื่อครอบครัวที่มีการใช้จ่ายเกินรายได้ที่หามาได้ จึงต้องหาทางเพิ่มรายได้ให้เพียงพอกับความต้องใช้จ่ายในครอบครัว ครอบครัวประเภทนี้มักจะมีการใช้จ่ายเกินตัวหรือเกินจากรายได้ที่มีโดยปกติ ครอบครัวแบบนี้จึงเป็นครอบครัวที่คาดหวังรายได้จากลูก จึงมีความเสี่ยงสูงที่จะส่งลูกไปค้าบริการทางเพศหรือไปทำงานที่ผิดกฎหมาย หรือออกไปทำงานเพื่อหารายได้ ทั้งนี้ หากประเทศต้นทางไม่สามารถจัดหางานที่เหมาะสมรองรับ แรงงานต่างด้าวเหล่านี้ก็จะดิ้นรนข้ามพรมแดนมา

แสวงหางานทำในประเทศไทยเพื่อความอยู่รอด

2) การขาดโอกาสทางการศึกษา

การขาดโอกาสทางการศึกษา ส่งผลให้เด็กหรือหญิงต้องออกมาหางานทำ เมื่อมาทำงานแล้วจึงต้องกลายเป็นแรงงานไร้ฝีมือ เนื่องมาจากไร้การศึกษา ไม่มีความรู้ความสามารถ รวมทั้งทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน ทั้งนี้ มีสาเหตุมาจากการที่พ่อแม่มีการศึกษาที่อยู่ในระดับต่ำเช่นเดียวกัน ดังนั้นพ่อแม่หรือผู้ปกครองจึงไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา และมองไม่เห็นว่าการศึกษาคือช่องทางของการพัฒนารายได้ ไม่เห็นว่าการศึกษาทำให้เกิดความรู้ความชำนาญในอาชีพที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางรายได้ต่อไป กลับมีแต่เพียงทัศนคติที่ว่าถ้าให้บุตรหลานศึกษาต่อจะส่งผลให้สูญเสียรายได้จากการทำงานในปีที่เรียนต่อ จึงส่งผลให้เกิดแรงงานไร้ฝีมือในที่สุด

3) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

การที่ครอบครัวละเลยทอดทิ้ง ไม่เอาใจใส่ดูแล รวมไปถึงไม่ได้วางแผนชีวิตไว้ให้แก่บุตรหลานของตนเองในอนาคต จะส่งผลให้เด็กต้องออกไปหางานทำก่อนถึงวัยอันสมควร รวมไปถึงการที่บิดามารดาไม่สามารถให้คำแนะนำที่เหมาะสมแก่บุตรหลานได้ ซึ่งการที่เด็กต้องออกจากครอบครัวไปทำงานทำนั้นแสดงให้เห็นว่าครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่เห็นห่าง ไม่อบอุ่น ซึ่งจะส่งผลให้ครอบครัวละเลยเด็ก ไม่ติดตามว่าลูกไปทำงานที่ไหน ใครเป็นนายจ้าง สภาพการทำงานเป็นอย่างไร และในที่สุดเด็กคนนั้นก็จะเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ และในบางกรณีก็เกิดจากการที่ครอบครัวมีปัญหา เด็กถูกทารุณกรรม ถูกล่วงเกินทางเพศ หรือถูกละเลยไม่เอาใจใส่ เด็กรายนั้นๆ ก็ไม่สามารถอาศัยอยู่กับครอบครัวได้ จึงต้องหลบหนีออกมาจากครอบครัวของตนเอง และต้องกลายเป็นเหยื่อ หรือเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ได้เช่นเดียวกัน

4) การแบ่งแยกทางเพศ

ผลจากการแบ่งแยกทางเพศ ทำให้ภาระในการแบกรับปัญหาทางเศรษฐกิจของครอบครัวไปตกอยู่กับสมาชิกฝ่ายหญิงของครอบครัว ทำให้หญิงรวมทั้งเด็กหญิงต้องออกจากครอบครัวไปทำงาน ทั้งนี้ เรื่องของอุปทาน (supply) ของแรงงานหญิงชาวไทยนั้นต้องการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมากกว่าทำงานเป็นแรงงานรับใช้ในบ้าน เนื่องจากงานในโรงงานอุตสาหกรรมนั้นมีความเป็นอิสระมากกว่า แต่เมื่อพิจารณาจากอุปสงค์ (demand) ในการจ้างแรงงานของนายจ้างแล้ว นายจ้างกลับต้องการจ้างแรงงานหญิงและ

แรงงานเด็กมาทำงานรับใช้ในบ้านมากกว่าแรงงานที่เป็นผู้ชาย แต่เงื่อนไขของแรงงานรับใช้ในบ้านนั้นขาดความอิสระ ไม่มีวันหยุดพักและเวลาพักที่แน่นอน ทำให้แรงงานหญิงไทยเลือกทำงานตามโรงงานมากกว่า สาเหตุเหล่านี้จึงส่งผลให้เกิดความต้องการจ้างแรงงานหญิงและเด็กต่างด้าวเข้ามาทำงานรับใช้ในบ้านมากขึ้น ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการค้ามนุษย์โดยเฉพาะหญิงและเด็กเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

5) สงครามและความไม่สงบภายในประเทศ

ในบางพื้นที่ของบางประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเพื่อนบ้านที่เกิดความขัดแย้ง มีการสู้รบกันด้วยกำลังอาวุธหรือมีการละเมิดสิทธิมนุษยชน ยกตัวอย่างเช่นรัฐบาลทหารพม่าที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน กดขี่ขูดรีด บังคับเกณฑ์แรงงานโดยไม่มีค่าตอบแทน บังคับโยกย้ายประชากรออกจากถิ่นที่อยู่เดิม ทารุณกรรม รวมไปถึงล่วงละเมิดทางเพศ เป็นต้น หรือการที่รัฐบาลขาดประสิทธิภาพและไม่มีความสามารถในการปกครองประเทศ ทำให้ไม่สามารถทำงานหารายได้ในท้องถิ่นหรือภูมิภาคของตน จึงเกิดการย้ายถิ่นเพื่อแสวงหารายได้ ทั้งที่อยู่ในรูปแบบของแรงงานผิดกฎหมาย ผู้ลี้ภัย และผู้อพยพย้ายถิ่น ประกอบกับการที่ประเทศไทยมีความเจริญทางเศรษฐกิจมากกว่าประเทศเพื่อนบ้าน ก็ได้กลายเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ประชาชนจากประเทศเพื่อนบ้านเดินทางข้ามพรมแดนเข้ามาในไทย เพื่อแสวงหาคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า จนตกเป็นหรือเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์

6) วัฒนธรรมและค่านิยม¹⁹

วัฒนธรรมและค่านิยมเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาการค้ามนุษย์ ยกตัวอย่างเช่นสังคมของชนชาติบางชนชาติที่ผลักดันผู้หญิงเข้าสู่ขบวนการค้ามนุษย์ เนื่องจากความเชื่อที่ว่าเป็นหน้าที่ของลูกสาวที่ต้องรับภาระหาเลี้ยงครอบครัวไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม²⁰ ทั้งนี้ภาระหน้าที่ดังกล่าวอาจจะสิ้นสุดลงเมื่อลูกสาวสมรสออกไป แต่ถ้าเป็นกรณีที่ลูกสาวของครอบครัวต่างก็สมรสออกไปทั้งหมด พ่อแม่ที่อาจเข้าสู่วัยชราแล้วก็จะไม่มีคนดูแล ภาระของการเลี้ยงดูพ่อแม่จึงตกไปอยู่กับลูกสาวอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งกับสามีของตนและถึงขั้นเลิกรากันไป สิ่งนี้จะส่งผลให้เป็นภาระหน้าที่ของลูกสาวต้องหาเลี้ยงทั้งตนเอง ลูก และพ่อแม่ที่แก่ชรา ดังนั้นผู้หญิงที่อยู่ในสังคมที่มีวัฒนธรรมแบบนี้ก็จะต้องออกไปหางานทำเพื่อส่งเงินให้พ่อแม่ ลูก และสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว

นอกจากนี้ แนวคิดบริโภคนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ก็เป็นอีกปัจจัยที่สำคัญมาก

โดยที่ค่านิยมที่มีเงินตราเป็นตัวกำหนดถึงสถานะทางสังคมนั้นได้แพร่กระจายออกไปอย่างกว้างขวางและเข้าถึงทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทนั้น หากครอบครัวใดที่มีฐานะทางการเงินดี ก็จะได้รับความสะดวกสบายโดยไม่ได้คำนึงถึงเลยว่าครอบครัวนั้นๆ ร่ำรวยมาได้อย่างไร ค่านิยมแบบนี้เองที่ผลักดันให้ผู้หญิงและเด็กเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์

การจำแนกประเภทของงาน

• การใช้แรงงานเด็กในภาคการผลิตบางประเภท²¹

การใช้แรงงานเด็กนั้นมีอยู่ในหลายกิจการ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นสถานประกอบการขนาดเล็ก และไม่ต้องการใช้แรงงานฝีมือ ซึ่งแรงงานเด็กที่พบมีประเภทต่างๆ ดังนี้

- แรงงานเด็กยกจัน เป็นกลุ่มที่พบมากที่สุดและมีความหลากหลายมากที่สุดเช่นกัน เช่น ขายพวงมาลัย เรียงเบอร์ หนังสือพิมพ์ ขายขนม เก็บขยะ ทำงานรับเหมาช่วง ชกมวย งานในโรงงาน ทำงานภาคเกษตรกรรม หรืออาจจะทำงานผิดกฎหมาย เช่น การขนส่งยาเสพติด เป็นต้น

- แรงงานเด็กอพยพ ส่วนใหญ่จะทำงานในโรงงานขนาดเล็กหรือโรงงานห้องแถว หรือทำงานรับใช้ตามบ้าน

- แรงงานเด็กต่างชาติ จะทำงานหลากหลายประเภท ได้แก่ เป็นขอทาน คนรับใช้ตามบ้าน งานร้านอาหาร ร้านขายของชำ หรืองานในโรงงานต่างๆ

- แรงงานเด็กประเภทอื่นๆ เช่น เด็กเร่ร่อนที่ทำงานเซ็กส์กระจกรถยนต์ขอเงินตามสี่แยกไฟแดง

สำหรับแรงงานเด็กต่างชาติ เมื่อเดินทางเข้ามายังประเทศไทยแล้ว ก็จะเข้าสู่ตลาดแรงงานในทันที โดยที่แรงงานเด็กต่างชาติที่เข้ามาทำงานจะต้องทำงานในลักษณะที่เลวร้ายกว่าแรงงานเด็กชาวไทย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของระยะเวลาในการทำงานในแต่ละวันที่มากกว่า ได้รับค่าแรงที่ต่ำกว่า ส่วนสถานประกอบการที่แรงงานเด็กต่างชาติส่วนใหญ่เข้าไปทำงานก็มักจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรม งานก่อสร้าง ประมง แรงงานรับใช้ตามบ้าน หรือมีเช่นนั้นก็ขายบริการทางเพศ ธุรกิจบันเทิง ซึ่งการเข้าสู่สถานประกอบการของแรงงานเด็กต่างชาติ นั้น มักจะเข้าสู่ตลาดแรงงานในทันทีที่เดินทางมาถึงประเทศไทยภายในหนึ่งเดือน โดยแรงงานเด็กเหล่านี้มักจะเป็นชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาทำงานตามโรงงานหรืองานก่อสร้าง

• ธุรกิจบริการ

การลักลอบจ้างแรงงานต่างด้าวทั้งแรงงานเด็กและแรงงานผู้ใหญ่ขึ้นมากในสาขางานต่าง ๆ ซึ่งแรงงานเด็กต่างด้าวส่วนใหญ่จะถูกจ้างให้ทำงานในสาขาบริการมากที่สุด อันได้แก่ การทำงานในสถานบริการน้ำมัน ร้านอาหาร งานรับใช้ตามบ้าน ร้ายขายของชำ บ้านพักในสถานที่ท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังกระจายตัวในงานสาขาอื่น ๆ ด้วย เช่น ประมง งานก่อสร้าง งานภาคเกษตรกรรม ขายบริการทางเพศ รวมไปถึงโรงงานอุตสาหกรรม

• แรงงานรับใช้ในบ้าน

การใช้แรงงานเด็กในบ้านเป็นเรื่องปกติที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป ทั้งนี้ เด็กผู้หญิงจะถูกใช้ให้ทำงานบ้านตามประเพณีและวัฒนธรรมของสังคม ที่เห็นว่าเป็นงานบ้านนั้นเป็นหน้าที่ของลูกผู้หญิงในครอบครัวตั้งแต่เยาว์วัย ดังนั้นเมื่อผู้หญิงจะต้องก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงาน งานรับใช้ในบ้านจึงเป็นอีกงานหนึ่งที่ผู้หญิงต้องถูกส่งไปทำหรือต้องเลือกที่จะทำ จากการศึกษาวิจัยเรื่องแรงงานเด็กรับใช้ในประเทศไทย พบว่า มีการใช้แรงงานเด็กต่างด้าว โดยเฉพาะเด็กชาวพม่าและชาวลาว²² ทั้งนี้ แรงงานเด็กรับใช้ตามบ้านจะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. งานบ้าน เช่น การทำความสะอาดบ้าน งานซักรีด งานครัว และการดูแลสัตว์เลี้ยง
2. งานดูแลเด็กและคนชราในบ้าน
3. งานเกี่ยวกับกิจการภายในบ้าน เช่น การทำงานขาย ฝ้าหน้าร้าน ขายของหน้าร้าน บริการในร้านอาหาร งานในอู่ซ่อมรถ เป็นต้น

ทั้งนี้ โดยภาพรวมของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งประกอบไปด้วยประเทศจีน (มณฑลยูนนาน) ลาว เวียดนาม พม่า พบว่า จะมีการเคลื่อนย้ายของแรงงานหญิงและเด็กระหว่างประเทศต่าง ๆ โดยที่การค้าแรงงานข้ามชาติในแต่ละประเทศนั้นจะมีทั้งการนำเข้าและการส่งออกไป โดยที่วัตถุประสงค์ของการค้ามนุษย์และการค้าแรงงานข้ามชาตินั้น มีดังต่อไปนี้

1. เพื่อการขายบริการทางเพศ
2. เพื่อใช้แรงงาน
3. วัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น การขอทาน หรือการแต่งงาน เป็นต้น²³

สถานการณ์ปัจจุบันอันเกี่ยวข้องกับประเทศเพื่อนบ้าน

จากความพยายามของรัฐบาลไทย รวมทั้งองค์รภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในการรณรงค์และแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์และการใช้แรงงานเด็ก ทำให้ปัญหาการค้ามนุษย์ที่มีเหยื่อเป็นคนไทยลดจำนวนลง แต่ในทางกลับกัน การที่เหยื่อคนไทยลดจำนวนลง จึงส่งผลให้ขบวนการค้ามนุษย์หันไปแสวงหาเหยื่อที่นำเข้ามาจากต่างประเทศมาทดแทน ทั้งนี้ ประเทศไทยในฐานะที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาค ส่งผลให้ไทยกลายเป็นพื้นที่ศูนย์กลางสำหรับนักค้ามนุษย์ในการนำเหยื่อจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาค้าในประเทศไทย โดยรูปแบบของการค้ามนุษย์นั้นจะปรากฏอยู่ในหลายรูปแบบ ทั้งการค้าบริการทางเพศ ขอทาน แรงงานรับใช้ในบ้าน งานในภาคเกษตรกรรม งานปลูสดัตว์ งานก่อสร้าง งานโรงงานทอผ้า รวมทั้งกิจการประมง²⁴

ทั้งนี้ ผู้อพยพย้ายถิ่นฐานจำนวนมากได้ตัดสินใจเลือกการย้ายถิ่นผ่านช่องทางที่ไม่ถูกกฎหมายเข้ามายังประเทศไทย ซึ่งจะยิ่งทำให้บุคคลเหล่านั้นต้องตกอยู่ในความเสี่ยงต่อการเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์มากขึ้น ทั้งนี้ จากรายงานของโครงการความร่วมมือสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (United Nations Inter – Agency Project on Human Trafficking : UNIAP) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าเหยื่อจากการค้ามนุษย์นั้นจะมาจากครอบครัวยากจนและมีระดับการศึกษาต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่อพยพย้ายถิ่นนั้นมีอายุเยาว์วัยลงเรื่อยๆ ทั้งนี้ บุคคลที่สามารถย้ายถิ่นออกมาได้นั้นจะมีใช้บุคคลที่มีฐานะยากจนมากที่สุดแต่อย่างใด แต่อาจเกิดมาจากการที่ได้รับอิทธิพลของค่านิยมบริโภคนิยมก็เป็นไปได้เช่นเดียวกัน

ผู้อพยพย้ายถิ่นจำนวนมากถูกหลอกลวงให้เข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ โดยการติดต่อภายในท้องถิ่น โดยขบวนการค้ามนุษย์จะพยายามเสาะหาบุคคลที่ต้องการย้ายถิ่นฐาน หรือคนที่ต้องการย้ายถิ่นนั้นอาจติดต่อมายังบุคคลที่พวกเขาคิดว่ามีหนทางที่จะสามารถพาพวกเขาเดินทางเข้าไปยังประเทศไทยและช่วยให้มีงานทำ ทั้งนี้ ขั้นตอนของการค้ามนุษย์นั้นประกอบไปด้วยขั้นตอนที่หลากหลาย รวมทั้งการส่งตัวบุคคลจากขบวนการหนึ่งไปยังอีกขบวนการหนึ่ง และบุคคลนั้นก็อาจจะถูกขายออกไปในบางขั้นตอนของกระบวนการค้ามนุษย์ด้วย²⁵

ทั้งนี้ ในปัจจุบันขบวนการค้ามนุษย์มีเครือข่ายในการจัดหาเหยื่อ เช่น เครือข่ายนายหน้า โดยที่เครือข่ายโยงโยของขบวนการค้าแรงงานข้ามชาติทั่วไปจะเริ่มต้นจาก

“นายหน้ารายย่อย” ในประเทศต้นทาง โดยในกลุ่มที่ทำเป็นอาชีพจะโยยถึงนายหน้ารายใหญ่อีกทอดหนึ่ง เพื่อจัดการนำส่งแรงงานจนถึงสถานที่ทำงานที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย โดยอาจจะเข้าไปติดต่อทาบตามกับกลุ่มเป้าหมายเอง หรือมิเช่นนั้น ผู้ที่ต้องการเดินทางก็จะเป็นคนติดต่อมาเอง ส่วนในกลุ่มนายหน้าที่มิได้ทำเป็นอาชีพก็มักจะเป็นญาติ เพื่อน หรือคนในชุมชนเดียวกัน ที่จะเป็นคนพาไปติดต่อนายหน้า เมื่อกระบวนการเริ่มแรกสำเร็จแล้ว ก็จะมาถึงขั้นตอนต่อไปที่ “นายหน้าหลัก” ที่มักมีเครือข่ายเป็นนายหน้ารายย่อยที่นำพาแรงงานมายังชายแดน โดยนายหน้าหลักจะทำหน้าที่จัดการการเดินทางผ่านข้ามแดน กิจการนี้อาจจัดช่วงเมื่อนำแรงงานไปขายต่อนายหน้าในประเทศปลายทางที่จุดชายแดน หรืออาจมีการดำเนินการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยการประสานงานของเครือข่ายขนาดใหญ่ ที่ดำเนินการส่งแรงงานจากบริเวณชายแดนไปยังสถานประกอบการต่างๆ โดยที่ผู้จัดการการขนล่องในประเทศไทยเกือบทุกรายมักได้รับความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรืออาจเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่ดำเนินการเองก็มีความเป็นไปได้เช่นกัน²⁶

จากการที่มีเครือข่ายนายหน้าที่กว้างขวางตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงระดับภูมิภาค ทำให้นายจ้างหรือเจ้าของกิจการไม่ต้องแสวงหาแรงงานต่างด้าวด้วยตนเองดังเช่นที่เป็นมา เนื่องจากมีนายหน้าที่คอยเสนอหรือติดต่อเข้ามาหานายจ้างเอง ทั้งนี้ ปัญหาค่ามนุษย์จากต่างประเทศได้ขยายตัวจนกลายเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศไทย ซึ่งเราสามารถแบ่งประเภทของเหยื่อการค้ามนุษย์ตามแหล่งที่มาได้ 3 ประเภท ได้แก่²⁷

1. กลุ่มที่มาจากประเทศที่มีพรมแดนติดกับประเทศไทย เช่น พม่า ลาว และกัมพูชา
2. กลุ่มที่มาจากประเทศใกล้เคียง เช่น ประเทศจีนและเวียดนาม
3. กลุ่มที่มาจากประเทศอื่นๆ

โดยในส่วนของกลุ่มที่มาจากประเทศที่มีพรมแดนติดกันกับประเทศไทย โดยประเทศไทยนั้น มีพรมแดนที่ติดต่อกับประเทศต่างๆ ถึง 4 ประเทศ ได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย ถ้าเราพิจารณาจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของทั้ง 4 ประเทศนี้ เราจะเห็นได้ว่านอกจากประเทศมาเลเซียแล้ว ประเทศอื่นๆ ทั้งหมดต่างก็มีปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ยกตัวอย่างเช่นประเทศพม่า ที่นอกเหนือจากการมีปัญหาทางเศรษฐกิจแล้ว ยังมีปัญหาความขัดแย้งและการสู้รบภายในประเทศอีกด้วย อย่างเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น การสู้รบระหว่างรัฐบาลทหารพม่ากับชน

กลุ่มน้อยกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้ประชากรในประเทศเหล่านั้นต้องหาหนทางที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว โดยวิธีการหนึ่งที่เป็นที่นิยมกันคือการย้ายถิ่นเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้านที่มีสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่ดีกว่า นั่นคือ ประเทศไทย และสิ่งนี้กลายเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นหลายคนได้กลายเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ โดยเหยื่อเหล่านี้ถูกนำเข้ามายังประเทศไทยด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน ทั้งการค้าประเวณี การใช้แรงงาน และการขอทาน การข้ามพรมแดนกระทำโดยการลักลอบเข้ามาทางชายแดน รวมทั้งการเข้ามาโดยหลักเกณฑ์ผ่อนผันตามกฎหมาย แต่มิได้เดินทางกลับคืนสู่ประเทศของตนตามกำหนด หรืออาจจะอาศัยการทุจริตของเจ้าหน้าที่รัฐของไทย หรือการใช้เอกสารปลอม²⁸ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

• ประเทศพม่า

ชาวพม่าจำนวนมากเดินทางออกจากประเทศของตน เพื่อหนีจากสภาวะยากลำบากทางเศรษฐกิจ การถูกเกณฑ์แรงงานและการละเมิดสิทธิมนุษยชน และยังมีชาวพม่าจำนวนมากที่ต้องเดินทางออกจากประเทศเนื่องจากการถูกบังคับให้ต้องย้ายออกมาจากภูมิภาคของตน รวมทั้งยังมีชาวพม่าอีกจำนวนมากที่ต้องย้ายหนีออกจากการสู้รบและการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ ในจำนวนชาวพม่ากว่าสามล้านคนที่เดินทางออกจากประเทศของตนนั้น จำนวนกว่าครึ่งหนึ่งจะเดินทางเข้ามายังประเทศไทย โดยประเทศไทยนั้นจะเป็นจุดหมายปลายทางหลักสำหรับผู้ย้ายถิ่นชาวพม่า อันเนื่องมาจากมีพื้นที่ติดกับประเทศพม่า การเดินทางข้ามพรมแดนที่ไม่ยุ่งยาก รวมทั้งโอกาสในการหางานทำอันเนื่องมาจากเศรษฐกิจที่กำลังเจริญเติบโตของไทย โดยชาวพม่าที่อาศัยในประเทศไทยนั้นจะอยู่ในฐานะแรงงานต่างด้าวหรืออาจติดตามสมาชิกในครอบครัวที่เดินทางเข้ามาเป็นแรงงาน โดยทั่วไปแล้วแรงงานต่างด้าวชาวพม่าเพศชายจะทำงานในกิจการประมง เกษตรกรรม และงานก่อสร้าง ในขณะที่แรงงานหญิงจะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมอาหารทะเล และเป็นแรงงานรับใช้ในบ้าน²⁹

ในปี พ.ศ. 2546 ประเทศไทยและประเทศพม่าได้ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการจ้างแรงงาน โดยในบันทึกความเข้าใจดังกล่าวได้อนุญาตให้มีการจ้างงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายกับแรงงานต่างด้าวเป็นระยะเวลา 2 ปี หรืออาจขยายเวลาการจ้างงานออกไปได้อีก 2 ปีแต่ไม่เกิน 4 ปี และเมื่อครบ 4 ปีแล้ว แรงงานต่างด้าว

รายนั้น ๆ จะไม่สามารถสมัครงานใหม่ได้จนกว่าเวลาจะผ่านพ้นไปแล้วถึง 3 ปี และแรงงานแต่ละรายยังต้องนำรายได้จำนวนร้อยละ 15 ของเงินเดือนของตนไปเข้ากองทุนสำหรับการส่งกลับซึ่งจะได้รับเมื่อเดินทางกลับภูมิลำเนาของตนแล้ว นอกจากนี้ ยังมีการก่อตั้งศูนย์หนังสือผ่านแดนชั่วคราว (Temporary Visa Centres) เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 ใกล้อำเภอแม่สอดและเมืองเมียวดีของพม่า โดยศูนย์ดังกล่าวนี้มีหน้าที่ในการออกหนังสือผ่านแดนภายใน 24 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับขั้นตอนการตรวจสอบรายละเอียดของผู้ร้องขอ แต่ถึงกระนั้น ชาวพม่าย้ายถิ่นส่วนใหญ่ก็ไม่กล้าที่จะเข้าไปใช้บริการในศูนย์ดังกล่าวเนื่องจากเกรงว่าจะส่งผลกระทบต่อครอบครัวของตน นอกจากนี้ ความกลัวดังกล่าวยังถูกกำกับด้วยข่าวแพร่สะพัดทั่วไปว่าหน่วยงานภาครัฐสังกัดรัฐบาลพม่าได้ใช้อำนาจในการบีบบังคับให้ทุกครอบครัวนำรูปภาพสมาชิกทุกคนของแต่ละครอบครัวมาแขวนไว้ที่หน้าบ้านเพื่อที่จะสามารถตรวจสอบได้ว่ามีสมาชิกคนใดบ้างที่ย้ายถิ่นออกไป และเพื่อตรวจสอบรายละเอียดของบุคคลที่ไม่อยู่ในถิ่นฐานนั้น จากนั้นหน่วยงานภาครัฐก็จะเริ่มเก็บภาษีจากครอบครัวที่มีสมาชิกย้ายถิ่นฐานออกไปทำงานยังประเทศไทยหรือประเทศอื่น ๆ³⁰ ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีความพยายามในการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า แต่ถึงกระนั้น การโยกย้ายถิ่นฐานก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าจะได้พบกับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นแต่อย่างใด โดยผู้อพยพก็ยังถูกหลอกลวงและถูกแสวงประโยชน์ในระหว่างการอพยพย้ายถิ่น และยังมีชาวพม่าย้ายถิ่นฐานบางรายที่ย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นแต่กลับต้องถูกบังคับให้ใช้แรงงาน รวมทั้งยังถูกบังคับให้ค่าประเมินอีกด้วย³¹

ในฐานะที่เป็นประเทศต้นทางของการค้ามนุษย์ ประเทศพม่าเป็นประเทศต้นทางของทั้งผู้หญิง เด็ก รวมทั้งผู้ชายที่จะตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ทั้งการถูกบังคับใช้แรงงานและการถูกบังคับให้ค่าประเมิน ทั้งนี้ การจัดการทางเศรษฐกิจที่ผิดพลาดของรัฐบาลทหารพม่า การละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเกณฑ์แรงงานจากประชาชนของตนเองเป็นสาเหตุหลักของปัญหาการค้ามนุษย์ชาวพม่า แต่ถึงกระนั้น ทางรัฐบาลทหารพม่าก็ยังอนุญาตให้องค์การระหว่างประเทศหรือองค์กรพัฒนาเอกชน คือ World Vision – Myanmar และ Save the Children – UK เข้าไปดำเนินการช่วยเหลือและดำเนินการบางประการในการส่งกลับเหยื่อจากการค้ามนุษย์กลับคืนสู่ภูมิลำเนา โดยองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศเหล่านี้มีการดำเนินการร่วมกันกับองค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM) ในเรื่องการค้ามนุษย์และการส่งกลับและการกลับคืนสู่สังคมของเหยื่อ

จากการค้ำมนุษย์³² โดยเหื่อจากการค้ำมนุษย์จะเข้ามาทำงานในอาชีพต่าง ๆ ในประเทศ ไทยดังต่อไปนี้

> แรงงานรับใช้ในบ้าน

อาชีพแรงงานรับใช้ในบ้านเป็นอาชีพที่ไม่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายแรงงาน ของไทยแต่อย่างใด ดังนั้น ชีวิตของแรงงานรับใช้ในบ้านจึงขึ้นอยู่กับความเมตตาของ นายจ้าง และเนื่องมาจากลักษณะอาชีพที่ต้องทำงานอยู่แต่ในเคหสถาน ดังนั้น แรงงาน รับใช้ในบ้านจึงไม่อาจเข้าถึงการปกป้องคุ้มครองทางกฎหมายและทางสังคมได้ นอกจากนี้ ยังเป็นที่เชื่อกันว่าเด็กเป็นที่ต้องการสำหรับงานรับใช้ในบ้านเป็นอย่างมาก เนื่องจากว่า นายจ้างสามารถควบคุมได้ง่ายและยังมีค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงาน เด็กต่างด้าว อันเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากระบบการศึกษาภาคบังคับของไทยที่ขยายออกไป เป็น 12 ปี รวมทั้งการที่แรงงานเด็กไทยไม่ต้องการทำงานเป็นแรงงานรับใช้ในบ้านอย่างใน สมัยก่อนอีกด้วย ทั้งนี้ งานรับใช้ในบ้านต้องทำงานหลายอย่าง ทั้งทำความสะอาด ซักรีด เสื้อผ้า ทำอาหาร ดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ และสัตว์เลี้ยง รวมไปถึงล้างรถ หรือในบางกรณีก็ แรงงานรับใช้ในบ้านเหล่านี้ถูกคาดหวังว่าจะต้องทำงานถึงขั้นทำความสะอาดสถานที่ทำงาน หรืออาจจะถึงขั้นเข้าไปช่วยงานของนายจ้าง นอกจากนี้ แรงงานรับใช้ในบ้านจำนวนมากที่ ถูกบังคับให้ต้องทำงาน โดยในบางครั้งจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขการผูกมัดด้วยหนี้สิน (debt bondage) หรืออาจจะมียุทธินี้กับเพื่อนหรือครอบครัวของตนเองอีกด้วย และการที่มีภาระ จะต้องชำระหนี้สินดังกล่าวนี้เองที่ส่งผลให้แรงงานรับใช้ในบ้านตกอยู่ในสถานะเสี่ยงที่จะ ถูกแสวงประโยชน์ด้านแรงงาน³³

นอกจากนี้ ชั่วโมงการทำงานของแรงงานรับใช้ในบ้านนั้นก็ยาวนานและมีเวลาให้ พักผ่อนไม่มากนัก โดยมีกรณีของแรงงานรับใช้ในบ้านชาวพม่าบางรายที่ต้องทำงานติดต่อกันนานกว่า 15 – 18 ชั่วโมงต่อวัน และยังมีอีกจำนวนมากที่ต้องพร้อมที่จะทำงานตลอด 24 ชั่วโมง รวมทั้งการที่จะต้องทำงานในขณะที่เจ็บป่วย และแรงงานรับใช้ในบ้านส่วนมากมัก ไม่มีวันหยุดหรือวันพักผ่อนแต่อย่างใด³⁴ นอกจากนี้ เหื่อจากการค้ำมนุษย์ที่ทำงานรับใช้ ในบ้านนั้นมักไม่ได้รับค่าจ้าง และในบางกรณีนายจ้างก็จะเพิ่มหนี้สินด้วยการคิดค่าอาหาร ค่าที่พัก รวมทั้งค่าเสียหายที่เกิดจากการทำงานอีกด้วย และแรงงานรับใช้ในบ้านเหล่านี้ก็ ยังถูกจำกัดเสรีภาพในการเดินทางออกนอกสถานที่ รวมทั้งยังถูกห้ามมิให้ติดต่อกับบุคคล ภายนอก ด้วยการห้ามมิให้แรงงานรับใช้ในบ้านเหล่านั้นใช้โทรศัพท์ รวมทั้งยังห้ามมิให้รับ

โทรศัพท์ด้วย และยังมีตัวอย่างที่นายจ้างบางรายไม่อนุญาตให้แรงงานรับใช้ในบ้านของตนรับและส่งจดหมาย ทั้งนี้ ในเรื่องของกรถูกห้ามการติดต่อกับบุคคลภายนอกนั้น ปรากฏว่าแรงงานรับใช้ในบ้านที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับทางการจะถูกห้ามมากกว่าแรงงานในส่วนที่ขึ้นทะเบียนแล้ว นอกจากนี้ แรงงานรับใช้ในบ้านส่วนมากยังจะต้องเผชิญกับการทำร้ายร่างกาย การถูกด่าว่า และการถูกคุกคามทางเพศจากนายจ้างอีกด้วย³⁵

ทั้งนี้ ในส่วนของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า นั้น มีการประมาณการกันว่ามีผู้หญิงชาวพม่าจำนวนกว่า 100,000 คนที่ถูกจ้างให้เป็นแรงงานรับใช้ในบ้านในทุกจังหวัดของประเทศไทย โดยมีจำนวนมากที่ถูกบังคับให้เข้าสู่การจัดการและเงื่อนไขต่าง ๆ โดยที่แรงงานเหล่านั้นไม่ได้มีความรู้หรือไม่ได้เห็นชอบด้วย นอกจากนี้ ยังมีผู้หญิงและเด็กจากค่ายผู้อพยพบางส่วนที่ถูกค้าให้มาเป็นแรงงานรับใช้ในบ้าน ทั้งนี้ แรงงานรับใช้ในบ้านที่เป็นหญิงจำนวนมากถูกบังคับให้เข้าสู่เงื่อนไขของการถูกผูกมัดโดยหนี้สิน การทำงานยาวนานที่ไม่มีเวลาหยุดพัก การได้รับค่าจ้างที่น้อยกว่าที่ควรจะได้รับ รวมทั้งการที่ต้องถูกนายจ้างทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ และยังไม่มีอิสระที่จะเดินทางไปยังที่ใด ๆ หรือติดต่อกับบุคคลภายนอก และนายจ้างส่วนมากมักจะเก็บเอกสารฉบับจริงของแรงงานต่างด้าวเอาไว้กับตนเอง จึงส่งผลให้แรงงานต่างด้าวไม่สามารถเดินทางไปยังที่ใดและไม่สามารถติดต่อกับบุคคลภายนอกได้³⁶

> การใช้แรงงานเด็กในรูปแบบอื่น ๆ

เด็กชาวพม่าจะถูกนำมาค้าในประเทศไทย เพื่อเป็นขอกทานหรือเพื่อเร่ขายสินค้าตามท้องถนน ดังตัวอย่างที่จะเห็นได้จากข้อมูลของโครงการสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (the United Nations Inter – Agency Project on Human Trafficking in the Greater Mekong Subregion : UNIAP) ที่ระบุว่า มีเด็กหญิงชาวพม่าจำนวน 6 คนที่ถูกค้าเข้ามายังประเทศไทยด้วยวัตถุประสงค์ในการใช้แรงงานเด็กที่ได้รับการส่งกลับสู่ภูมิลำเนาในปี พ.ศ. 2547 นอกจากนี้ ยังมีเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสวงประโยชน์ด้านแรงงานจากแรงงานเด็กชาวพม่าในโรงงานรอบ ๆ อำเภอแม่สอด โดยแรงงานเด็กกลุ่มดังกล่าวต้องอาศัยอยู่ในบริเวณโรงงานภายใต้เงื่อนไขของการจ้างงาน ส่วนเอกสารสำคัญต่าง ๆ เช่น ใบอนุญาตทำงานนั้นนายจ้างจะเป็นผู้เก็บไว้เอง ส่วนค่าจ้างแรงงานนั้นอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ รวมทั้งมีวันหยุดพักผ่อนน้อยมากอีกด้วย³⁷

> แรงงานในกิจการประมง

เป็นที่คาดการณ์กันว่ามีแรงงานต่างด้าวจำนวนกว่า 200,000 คนที่ทำงานในกิจการประมงของไทย โดยหลักๆ แล้วจะเป็นชาวกัมพูชาและชาวพม่า และยังมีชาวลาวอีกบางส่วนที่ทำงานในกิจการประมง โดยแรงงานเหล่านี้จะไม่มีสัญญาการจ้างงาน และยังมีบางส่วนที่ไม่ทราบว่ามีสัญญาการจ้างงานหรือไม่ ส่วนเอกสารประจำตัวต่างๆ นายจ้างจะเป็นผู้นำไปเก็บไว้ ส่วนสภาพการทำงานนั้น แม้ว่างานในกิจการประมงจะเป็นงานหนัก แต่ถึงกระนั้น แรงงานก็จะต้องทำงานถึงวันละมากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน และยังมีบางรายที่ต้องทำงานหนักถึงวันละ 15 ชั่วโมงต่อวัน โดยมีชั่วโมงพักผ่อนน้อยรวมทั้งยังไม่ได้รับการดูแลทางด้านสุขภาพอนามัยอีกด้วย ส่วนในเรื่องค่าจ้างแรงงานนั้น นายจ้างมักจะจ่ายค่าจ้างให้แรงงานต่างด้าวบนเรือประมงล่าช้าจนกระทั่งสิ้นสุดสัญญาการจ้างงาน เนื่องจากในบางครั้งแรงงานต่างด้าวบางรายก็ออกจากงานไปก่อน และในบางครั้งก็เป็นนายจ้างเองที่จงใจสร้างสภาพการทำงานที่กดดันแรงงานเพื่อให้แรงงานต้องออกจากงานไป เพื่อที่ว่านายจ้างจะได้ไม่ต้องจ่ายค่าจ้างแรงงานให้แรงงานต่างด้าวนั้นเอง³⁸

ทั้งนี้ เหตุจากการค้ามนุษย์ที่ถูกแสวงประโยชน์ด้านแรงงานบนเรือประมงนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายและเด็กชาย และมีอายุระหว่าง 15 – 17 ปี แรงงานเหล่านี้จะถูกทำร้ายร่างกาย ถูกบังคับให้เสพยาเสพติดเพื่อที่จะได้ทำงานได้นานขึ้น และถ้ามีแรงงานรายใดที่ป่วยและไม่สามารถทำงานได้ก็อาจจะถูกโยนลงทะเลไป³⁹

ในส่วนของแรงงานต่างด้าวชาวพม่านั้น จากการศึกษาโดย International Labour Organization/ International Programme on the Elimination of Child Labour (ILO/ IPEC) พบว่าจำนวนแรงงานที่ทำงานในกิจการประมงในจังหวัดสมุทรสาครมากกว่า 90% นั้นเป็นชาวพม่า โดยได้ประมาณการถึงจำนวนแรงงานชาวพม่าที่ทำงานบนเรือประมงของไทยว่ามีจำนวนกว่า 200,000 คน และยังมีแรงงานต่างด้าวอีกจำนวนหลายพันคนที่ทำงานในอุตสาหกรรมอาหารทะเล ทั้งนี้ แรงงานต่างด้าวที่ทำงานในกิจการประมงส่วนมากจะมาจากประเทศพม่าและกัมพูชา ส่วนที่มาจากประเทศลาวนั้นก็มิเช่นกันแต่จำนวนไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม แรงงานต่างด้าวเหล่านี้ก็ต้องเผชิญกับการถูกแสวงประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ยังไม่ได้จดทะเบียนกับทางการไทย แต่ในส่วนของแรงงานต่างด้าวที่แม้ว่าจะจดทะเบียนแล้วก็ยังจะต้องเผชิญกับการถูกแสวงประโยชน์ด้านแรงงานเช่นกัน เช่น การที่แรงงานต่างด้าวจะต้องถูกหักเงินจาก

เงินค่าจ้างของตนคืนให้กับนายจ้างที่ได้ช่วยสำรองจ่ายค่าธรรมเนียมสำหรับการขึ้นทะเบียนให้แก่ลูกจ้าง โดยจำนวนเงินที่จะถูกหักออกไปนั้นกลับมีจำนวนมากกว่าค่าธรรมเนียมในการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว นอกจากนี้ แรงงานต่างด้าวยังถูกควบคุมเสรีภาพในการเดินทางเคลื่อนย้าย ต้องทำงานในชั่วโมงที่ยาวนาน และได้รับค่าจ้างในอัตราที่ต่ำอีกด้วย⁴⁰

สำหรับเส้นทางของแรงงานต่างด้าวชาวพม่า นั้น เส้นทางที่นิยมใช้ในการเดินทางมากที่สุด คือ ด่านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และด่านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก นอกจากนี้ ยังมีบางส่วนที่เดินทางเข้าประเทศไทยทางด่านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี และทางจังหวัดระนอง โดยลักษณะการเดินทางเข้ามานั้น จะมีนายหน้าไปชักชวนคนตามหมู่บ้านต่างๆ จากนั้นจะพาเดินทางรวมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5 – 10 คน โดยจะมารวมกันตามจุดที่นัดหมายไว้ตามเมืองต่างๆ เช่น เส้นทางจากเมืองพะอูน ประเทศพม่า มายังกรุงเทพฯ จะเริ่มต้นจากการพาคนตามหมู่บ้านมารวมกันไว้ยังจุดนัดหมายที่เมืองเมียวดี จากนั้นจึงพาเดินทางข้ามพรมแดนเข้ามาประเทศไทยทางด่านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จากนั้นนายหน้าจะพานั่งรถต่อมายังประเทศไทย ซึ่งอาจจะให้ชาวพม่าเหล่านั้นใช้วิธีหลบซ่อนหลังรถกระบะ รถบรรทุก หรือรถตู้ หรืออาจจะพานั่งรถโดยสารประจำทางในกรณีที่มีชาวพม่าบางรายที่สามารถพูดภาษาไทยได้หรือพูดได้ใกล้เคียงคนไทยมากที่สุด นอกจากนี้ ยังพบกรณีที่ใช้ยานอนหลับกับชาวพม่าย้ายถิ่นบางรายเพื่อที่จะได้ไม่รู้สึกรู้ตัวและไม่อาจจำเส้นทางได้ ทั้งนี้ นายหน้าจะหักค่าใช้จ่ายจากแรงงานชาวพม่า และจะมาหักจากนายจ้างอีกครั้งหนึ่ง และนายจ้างก็จะหักค่าใช้จ่ายในส่วนที่นายหน้าหักไปแล้วจากค่าจ้างแรงงานในภายหลัง โดยรูปแบบของการถูกแสวงประโยชน์นั้น นอกจากการถูกแสวงประโยชน์ทางเพศแล้ว ยังมีการถูกแสวงประโยชน์ในการบังคับใช้แรงงาน⁴¹

นอกจากนี้ ปัญหาที่สำคัญของประเทศพม่าอีกปัญหาหนึ่งในเรื่องของการค้ามนุษย์ คือ การค้าหญิงและเด็ก โดยที่ทางรัฐบาลพม่าเองก็มิได้นิ่งนอนใจในปัญหาดังกล่าว และได้มีความพยายามในการใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ ตัวอย่างของมาตรการได้แก่ การที่รัฐบาลพม่าได้ออกมาตรการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดสำหรับผู้หญิงโสเภณีในเรื่องของการขอหนังสือเดินทาง หรือในการแต่งงานกับชาวต่างชาติ⁴² นอกจากนี้ยังมีกฎหมายที่ห้ามผู้หญิงที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปีเดินทางข้ามพรมแดนออกนอกประเทศ เว้นเสียแต่ว่าจะไปกับผู้ปกครอง ซึ่งมาตรการที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ใช้ไม่ได้ผลแต่อย่างใด ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นประเทศหลักในการรองรับการค้ามนุษย์จาก

ประเทศพม่า โดยที่เหยื่อค้ำมนุษย์จากประเทศพม่าส่วนมากจะเป็นกลุ่มเชื้อชาติอื่น ดังที่เป็นทราบกันดีว่าประเทศพม่าในปัจจุบันนี้ประกอบไปด้วยชนหลายเชื้อชาติ แต่เพื่อความสะดวกเราจึงเรียกรวมกันว่าชาวพม่า

• ประเทศลาว

ประเทศลาวมีสถานะเป็นประเทศต้นทางในการค้ำมนุษย์โดยเฉพาะผู้หญิงและเด็ก และยังรวมถึงเหยื่อการค้ามนุษย์ที่เป็นผู้ชายด้วย โดยเหยื่อเหล่านี้จะถูกนำมาค้าเพื่อวัตถุประสงค์ทั้งการค้าประเวณีและการบังคับค้าแรงงาน ทั้งนี้ ลาวเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ย่อหน้าต่อการค้ามนุษย์ อันเนื่องมาจากการที่ประเทศลาวมีที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเดียวกันกับประเทศอื่นที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่า แต่ประเทศลาวเองกลับมีการเจริญเติบโตทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจที่ด้อยกว่าประเทศเหล่านี้⁴³ เหยื่อการค้ามนุษย์ของลาวเกือบทั้งหมดถูกค้าเข้ามายังประเทศไทย โดยในเบื้องต้นได้ข้ามพรมแดนมาด้วยความสมัครใจเพื่อหางานทำจากการล่อลวงของขบวนการค้ำมนุษย์ แต่เมื่อข้ามพรมแดนมาแล้วกลับถูกสัญญาจ้างงานผูกมัดและยังถูกบังคับให้ทำงานที่ไม่ได้ตกลงกันไว้ในตอนแรก เหยื่อชาวลาवलเหล่านี้มักจะถูกบังคับแสวงประโยชน์ทางเพศหรือบังคับใช้แรงงาน ทั้งในภาคเกษตรกรรมอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ร้านอาหาร และกิจการประมง⁴⁴

นอกจากนี้ ยังมีผู้หญิงและเด็กชาวลาवलจำนวนมากถูกนำไปบังคับใช้แรงงานในโรงงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนแต่อย่างใด หรืออาจจะไปทำงานเป็นแรงงานรับใช้ในบ้านรวมทั้งไปทำงานเป็นบริกรหรือพนักงานเสิร์ฟตามร้านอาหาร เพื่อใช้หนี้ที่ถูกผูกมัดมาตั้งแต่ต้นของกระบวนการค้ำมนุษย์ นอกจากนี้ ยังมีชาวลาवलอีกจำนวนหนึ่งที่ถูกนำมาค้าเพื่อนำไปทำงานเป็นคนรับใช้ตามบ้าน โดยมีแนวโน้มของเด็กชาวลาवलที่ถูกนำมาทดแทนแรงงานเด็กไทยในการนำไปค้าแรงงานประเภทดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น⁴⁵ โดยชาวลาवलที่เป็นแรงงานรับใช้ตามบ้านเหล่านี้มีความเสี่ยงที่จะถูกทำร้ายร่างกายและถูกล่อลวงละเมิดทางเพศ โดยที่กฎหมายแรงงานของไทยก็มิได้คุ้มครองสิทธิของแรงงานเหล่านี้แต่ประการใด โดยที่แรงงานเหยื่อการค้ามนุษย์เหล่านี้มักจะถูกกักขังหน่วงเหนี่ยว ได้รับค่าจ้างจำนวนน้อยมากหรืออาจไม่ได้รับค่าจ้างเลย รวมทั้งยังมิได้รับการดูแลทางด้านสาธารณสุขและการศึกษา และนอกจากการเป็นคนรับใช้ตามบ้านเรือนแล้ว ผู้ชายและเด็กชายชาวลาवलอีกส่วนหนึ่งก็มักจะถูกล่อลวงไปทำงานในกิจการประมง โดยแรงงานเหล่านี้จะต้องทำงานบนเรือประมง

เกือบตลอดเวลา และมีโอกาสหลบหนีไปน้อยมาก⁴⁶

สำหรับในฐานะที่ลาวเป็นประเทศต้นทางของการค้ามนุษย์ เหตุจากการค้ามนุษย์ ชาวลาวถูกแสวงประโยชน์ในหลากหลายสาขาอาชีพด้วยกัน โดยที่ไม่รวมถึงอาชีพค้าบริการทางเพศ ดังต่อไปนี้⁴⁷

> แรงงานรับใช้ในบ้าน

ในปัจจุบัน ได้มีกระแสที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้นในการแสวงประโยชน์จากเด็กชาวลาวในอาชีพแรงงานรับใช้ในบ้าน ซึ่งแต่เดิมมาอาชีพนี้จะเป็นของแรงงานเด็กชาวไทย ทั้งนี้ มีแรงงานรับใช้ในบ้านที่เป็นคนต่างด้าวจำนวนกว่า 100,000 คนในกรุงเทพฯ ที่ตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะถูกทำร้ายร่างกายและถูกคุกคามทางเพศ และเนื่องจากแรงงานรับใช้ในบ้านไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายแรงงานของไทย ดังนั้นแล้วชีวิตของพวกเขาจึงต้องขึ้นอยู่กับความเมตตากรุณาของนายจ้างสำหรับเงื่อนไขการทำงานที่มีความเหมาะสม นอกจากนี้ แรงงานรับใช้ในบ้านชาวลาวบางรายจะต้องเผชิญกับสภาพที่ถูกแยกให้อยู่โดดเดี่ยวหรือการถูกหน่วงเหนี่ยวกักขัง และยังคงต้องเผชิญกับการรับรายได้ที่น้อยมากหรือไม่ได้รับเลย รวมทั้งยังขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขและการศึกษา และการมีวันหยุดพักผ่อนน้อยมากเพียง 2-3 วันต่อปีเท่านั้น

> แรงงานในกิจการประมง

ในสถานการณ์การค้าขายตัวไปในอัตราที่สูงของผู้ชายและเด็กผู้ชายชาวลาวนั้น มีความเกี่ยวข้องกับการแสวงประโยชน์ด้านแรงงานในกิจการประมงน้ำลึก ทั้งนี้ แรงงานชายและแรงงานเด็กชายจะต้องทำงานในเรือประมงภายใต้เงื่อนไขของการแสวงประโยชน์และโอกาสในการหนีรอดไปนั้นน้อยมาก เป็นที่ประมาดการณ์กันว่ามีแรงงานต่างด้าวจำนวนกว่า 200,000 คนในปัจจุบันที่ทำงานบนเรือประมงของไทย โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นแรงงานต่างด้าวชาวพม่าและชาวกัมพูชา แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความเสี่ยงที่แรงงานต่างด้าวชาวลาวบางส่วน เช่นกันที่ทำงานบนเรือประมง และแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ยังได้รับค่าจ้างที่น้อยไปกว่าจำนวนที่พวกเขาควรจะได้รับภายใต้กฎหมายแรงงานของไทย⁴⁸ นอกจากนี้ แรงงานต่างด้าวในกิจการประมงส่วนใหญ่ๆนั้นยังไม่มีการทำสัญญาจ้างงาน ซ้ำร้ายกว่านั้นพวกเขาบางคนก็ยังไม่ทราบความจริงๆ แล้วพวกเขามีสัญญาจ้างงานหรือไม่ และแรงงานต่างด้าวส่วนมากจะไม่ได้ครอบครองเอกสารแสดงตนของพวกเขา แต่จะเป็นนายจ้างที่นำ

เอกสารต่าง ๆ เหล่านี้ไปเก็บไว้เอง

งานในกิจการประมงนั้นเป็นงานหนัก แต่แรงงานต่างด้าวเหล่านี้ก็จะต้องทำงานถึงวันละ 8 ชั่วโมงหรืออาจจะมากกว่านั้น ทั้งนี้ มีรายงานว่ามีแรงงานต่างด้าวบางรายที่ต้องทำงานถึงวันละ 15 ชั่วโมง ส่วนแรงงานต่างด้าวที่เป็นเด็กนั้นยังต้องทำงานในชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานกว่าแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ใหญ่ ส่วนเวลาพักผ่อนนั้นก็น้อยมากและยังไม่ได้รับการดูแลสุขภาพและสาธารณสุขอีกด้วย ส่วนในเรื่องค่าจ้างแรงงานนั้น นายจ้างมักจะจ่ายค่าจ้างให้แรงงานต่างด้าวบนเรือประมงล่าช้าจนกระทั่งสิ้นสุดสัญญาการจ้างงาน เนื่องจากในบางครั้งแรงงานต่างด้าวบางรายก็ออกจากงานไปในกรณีที่ไม่อาจทนทำงานต่อไปได้ และในบางครั้งก็เป็นนายจ้างเองที่ตั้งใจสร้างสภาพการทำงานที่กดดันแรงงานเพื่อให้แรงงานต้องออกจากงานไป เพื่อที่ว่านายจ้างจะได้ไม่ต้องจ่ายค่าจ้างแรงงานให้แรงงานต่างด้าวนั้นเอง⁴⁹ ทั้งนี้ เหตุจากการค้ามนุษย์ที่ถูกแสวงประโยชน์ด้านแรงงานบนเรือประมงนั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายและเด็กชาย และมีอายุระหว่าง 15 – 17 ปี แรงงานเหล่านี้จะถูกทำร้ายร่างกาย ถูกบังคับให้เสพยาเสพติดเพื่อที่จะได้ทำงานได้นานขึ้น และถ้ามีแรงงานรายใดที่ป่วยและไม่สามารถทำงานได้ก็อาจจะถูกโยนลงทะเล

> แรงงานเด็กในรูปแบบอื่นๆ

ไม่มีความชัดเจนว่าแรงงานเด็กจากประเทศลาวจะถูกนำมาเป็นขอทานหรือไม่ ซึ่งในอาชีพขอทานนั้นที่เห็นได้อย่างเด่นชัดจะเป็นเด็กที่มาจากประเทศกัมพูชามากกว่า แต่ถึงกระนั้น รายงานขององค์กร World Vision ซึ่งให้เห็นว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวก็อาจเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกันกับเด็กจากประเทศลาว

ในเรื่องการเดินทางเข้ามายังประเทศไทยนั้น เหตุจากการค้ามนุษย์ชาวลาวนั้นจะเดินทางเข้ามาจากแขวงสะหวันนะเขต แขวงจำปาสัก แขวงไชยะบุรี แขวงสาละวัน กำแพงเวียงจันทน์ และแขวงคำม่วน โดยเส้นทางที่เหื่อจากการค้ามนุษย์ชาวลาวเดินทางผ่านเข้ามายังประเทศไทยนั้นมีหลายเส้นทาง ได้แก่ เส้นทางอำเภอเขมราช อำเภोजึงเจียม ตำบลช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี ด้านมิตรภาพไทย – ลาว จังหวัดหนองคาย จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดเลย ด้านบ่อแก้วของประเทศลาวซึ่งอยู่ใกล้พื้นที่ทางภาคเหนือของประเทศไทย รวมทั้งด้านอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ลักษณะการเดินทางเข้ามานั้นจะมีนายหน้าเข้าไปโฆษณาชวนเชื่อถึงในหมู่บ้านเพื่อให้เข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยอาจมีการสัญญาว่าจะได้เงินเดือนเป็นจำนวนมาก จากนั้นจะมีการรวบรวมเป็นกลุ่มและ

จำแนกแจกจ่ายไปตามจุดต่างๆ โดยเส้นทางที่นิยมใช้กันมาก คือ ด้านเขมรรัฐ ด้านช่องเม็ก อำเภोजึงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และยังมีบางส่วนของเส้นทางเข้ามาทางจังหวัดมุกดาหารและจังหวัดเลย ซึ่งการเดินทางเข้ามาของชาวลาวนั้นไม่ยุ่งยากมากนักเนื่องจากคนไทยและคนลาวจะมีการข้ามไปมาหาสู่กันเป็นประจำอยู่แล้ว นอกจากนี้ การเดินทางเข้ามาของชาวลาวนั้นจะต้องชำระค่าทำบัตรผ่านแดนเพียง 100 บาทเท่านั้น⁵⁰

• ประเทศกัมพูชา

ประเทศกัมพูชามีสถานะเป็นทั้งประเทศต้นทาง ปลายทาง รวมทั้งยังเป็นประเทศทางผ่านของเส้นทางในการค้ามนุษย์ โดยที่เหยื่อการค้ามนุษย์ชาวกัมพูชาส่วนใหญ่มักจะถูกนำมาค้ายังประเทศไทย โดยเหยื่อชาวกัมพูชาที่ถูกนำมาแสวงประโยชน์ในประเทศไทยนั้น มีพื้นที่ต้นทางจากเขตอำเภอปอยเปต จังหวัดบันเตียเมียนเจย และจังหวัดพระตะบอง โดยจะเดินทางผ่านช่องทางที่นิยมใช้กันมากที่สุด คือ ด้านตรวจคนเข้าเมืองอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว และอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ส่วนลักษณะของการเดินทางเข้ามานั้น จะมีนายหน้าทั้งที่เป็นชาวกัมพูชา ไทย รวมทั้งชาวเวียดนาม เดินทางเข้าไปเจรจากับบิดามารดาของเด็ก จากนั้นแล้วหัวหน้าหรือกลุ่มขบวนการก็จะพาเด็กมาขอทานตามจุดต่างๆ โดยบังคับให้เด็กขอทานให้ได้จำนวนเงินที่ไม่ต่ำกว่าที่กำหนด หากไม่ได้ตามจำนวนที่กำหนดไว้เด็กก็จะถูกทำร้ายร่างกาย นอกจากนี้ ยังมีเด็กบางส่วนที่บิดามารดาหรือญาติของเด็กได้ให้เด็กเข้ามาขอทานเอง โดยบิดามารดาหรือญาติจะเดินทางร่วมมากับเด็กแล้วคอยตามที่ต่างๆ เพื่อคอยรับเงินจากเด็กเมื่อเด็กขอทานได้เงินมาแล้ว⁵¹

สำหรับวัตถุประสงค์ในการค้ามนุษย์จากกัมพูชามายังไทยนั้น จะค้ามาเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ มากกว่าเพื่อการค้าประเวณี เช่น เด็กชาวกัมพูชาจะถูกนำมาค้ายังประเทศไทยเพื่อไปเป็นขอทาน ส่วนหญิงกัมพูชาจะถูกค้ามาเป็นแรงงานรับใช้ตามบ้านและแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม⁵² นอกจากนี้ ยังมีการเข้ามาเร่ขายดอกไม้ กระจาดพืชชูลูกอมหรือหมากฝรั่ง⁵³ แต่ถึงกระนั้น การค้ามนุษย์จากกัมพูชาเข้าสู่ประเทศไทยยังแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การค้ามนุษย์เพื่อนำไปใช้แรงงานเยี่ยงทาสกับการค้ามนุษย์เพื่อการค้าบริการทางเพศ⁵⁴ ทั้งนี้ เราสามารถแบ่งประเภทเหยื่อการค้ามนุษย์ชาวกัมพูชาโดยไม่รวมเหยื่อการค้าบริการทางเพศ จะแบ่งออกได้ดังนี้⁵⁵

> แรงงานรับใช้ในบ้าน

แรงงานที่ทำงานประเภทนี้ต้องประสบกับปัญหาหลายประการด้วยกัน เช่น ถูกนายจ้างบังคับให้ทำงานเป็นระยะเวลานาน โดยมีเวลาพักผ่อนน้อยหรือไม่มีเวลาพักผ่อนเลย หรือแรงงานบางรายอาจจะต้องทำงานภายใต้เงื่อนไขของการแสวงประโยชน์ และอาจจะมีบางรายที่ถูกทำทารุณกรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงการล่วงละเมิดทางเพศด้วย

> งานในกิจการประมง

งานในประเภทนี้ ผู้ชายและเด็กชายชาวกัมพูชามักจะตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์เข้ามาสู่ประเทศไทยเพื่อใช้แรงงานในกิจการประมง โดยที่แรงงานชายเหล่านี้จะถูกจูงใจด้วยรายได้จำนวนสูง แต่ถึงกระนั้น แรงงานเหล่านี้ก็จะต้องทำงานบนเรือประมงเป็นเวลานาน และมีเวลาพักผ่อนน้อยมากหรืออาจจะมีเวลาพักเลย รวมไปถึงการถูกทารุณกรรมทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงการได้รับอาหารและน้ำดื่มที่ไม่เพียงพอ ซึ่งเงื่อนไขในการทำงานที่กดดันแรงงานในลักษณะนี้ เป็นผลให้แรงงานเหล่านี้พยายามหลบหนีออกมาโดยที่ไม่ได้รับค่าจ้างแรงงานแต่อย่างใด⁵⁶ หรือในกรณีแรงงานประมงที่ไม่ยอมไปทำงานประมงในพื้นที่อื่นๆ ก็จะไม่ได้รับเงินค่าจ้างเช่นเดียวกัน

ในกรณีของการทำร้ายร่างกายนั้น บางครั้งก็บังคับเรืออาจถึงขั้นฆาตกรรมลูกเรือและโยนศพทิ้งลงทะเล และนอกจากการฆาตกรรมแล้ว แรงงานประมงบางคนอาจเสียชีวิตอันเนื่องมาจากสาเหตุการขาดอากาศหายใจ ที่เกิดขึ้นจากการขนย้ายปลาขึ้นมาจากห้องเก็บได้ห้องเรือ หรือบางคนอาจจะเสียชีวิตด้วยอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากการทนทุกข์ทรมานจากสภาพการทำงานที่เลวร้ายมาเป็นระยะเวลานาน

> แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม

แรงงานชาวกัมพูชาที่ทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรม มักจะต้องเผชิญกับการทำงานเกินเวลาโดยที่ไม่ได้รับค่าจ้าง หรืออาจจะต้องเผชิญกับการถูกจับกุมและถูกส่งกลับประเทศบ้านเกิดของตน หรืออาจมีบางรายที่เดินทางเข้าประเทศโดยถูกต้องแต่กลับไม่มีใบอนุญาตทำงาน รวมทั้งการที่แรงงานบางรายอาจต้องทำงานหนักในบางครั้ง แต่รายได้ที่ควรจะได้กลับถูกหักออกไปบางส่วนเพื่อนำไปหักล้างกับหนี้สินที่เกิดขึ้นจากกระบวนการรับเข้าทำงาน

> ขอตาน

ชาวกัมพูชาที่เข้ามาประกอบอาชีพขอตานในประเทศไทยนั้น นอกจากจะเดินทาง

เข้ามาโดยสมัครใจแล้ว ยังมีการล่อลวงเด็กทั้งจากกัมพูชาและประเทศใกล้เคียงมาบังคับให้เป็นขอทานและขายของเด็ก ๆ น้อย ๆ ตามท้องถนนด้วย⁵⁷ โดยขอทานเหล่านี้จะถูกควบคุมและแสวงประโยชน์โดยกลุ่มอาชญากรรมต้นสังกัด และจะถูกบังคับให้ทำงานขอทานเป็นเวลานาน ๆ ส่วนเงินที่ได้จากการขอทานหรือขายของเด็ก ๆ น้อย ๆ นี้จะต้องส่งให้กับบุคคลที่ควบคุมขอทานเหล่านี้ทั้งหมด

ผลกระทบ

การที่ประเทศไทยมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาในประเทศมากขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อประเทศในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้⁵⁸

1) ด้านสาธารณสุข

แรงงานต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานต่างด้าวจากประเทศด้อยพัฒนา เช่น พม่า ลาว และกัมพูชา แรงงานเหล่านี้จะไม่ได้รับการรองรับจากระบบสาธารณสุขของประเทศไทย และเมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้น จะไม่มีโอกาสได้รับการรักษาพยาบาลเฉกเช่นประชาชนคนไทยหรือคนที่มีสัญชาติไทย ซึ่งจะรวมไปถึงการไม่ได้รับภูมิคุ้มกันโรคติดต่อของเด็กต่างด้าว ทั้งนี้ แม้ว่ารัฐบาลไทยจะให้ความช่วยเหลือในการรักษาพยาบาลแรงงานต่างด้าว แต่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากมีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณ จึงส่งผลให้มาตรฐานทางสุขภาพของแรงงานต่างด้าวยังต่ำกว่ามาตรฐานโดยปรกติ ซึ่งก็จะส่งผลมาถึงสุขภาพของประชาชนไทยด้วย ถ้าแรงงานต่างด้าวนั้นเป็นโรคติดต่อหรือเป็นพาหะของโรคติดต่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคติดต่อที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ เช่น โรคเอดส์

2) ด้านการประกอบอาชีพ

แรงงานต่างด้าวมักเดินทางเข้ามาในประเทศไทย เพื่อประกอบอาชีพในงานประเภทที่แรงงานไทยไม่ต้องการทำ เช่น งานประมง สวนยางพารา งานก่อสร้าง งานรับใช้ตามบ้าน หรืองานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ซึ่งสภาพแวดล้อมในการทำงานมักจะถูกกดดันและมีความเครียดในการทำงาน เพราะนายจ้างมักจะกดขี่แรงงานให้ทำงานเป็นเวลานานหรือทำงานเต็มเวลา ไม่มีเวลาให้พักผ่อน หรือถ้ามีเวลาให้พักก็จะเป็นเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ รวมทั้งยังไม่มีสวัสดิการต่าง ๆ เฉกเช่นแรงงานทั่วไป เช่น วันหยุด วันลาพัก หรือวันลาคลอดบุตร และยังถูกนายจ้างกดค่าแรงอีกด้วย นอกจากนี้แรงงานต่างด้าวยังต้อง

เผชิญกับสถานการณ์อื่น ๆ ที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การถูกเลือกปฏิบัติ หรือถูกแบ่งแยก กีดกันเพราะความแตกต่างทั้งในเรื่องเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา และเพศอีกด้วย

3) ด้านการศึกษา

ในกรณีของแรงงานเด็กต่างด้าวที่อาจย้ายติดตามบิดามารดาของตน หรือเดินทาง ผ่านนายหน้าเข้ามาทำงานในประเทศไทย รวมทั้งเด็กที่เกิดในประเทศไทยโดยมีบิดามารดา เป็นคนต่างด้าว เด็กต่างด้าวเหล่านี้จะไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาในประเทศไทยตาม เกณฑ์การศึกษามาตรฐานเช่นเดียวกับเด็กไทย ทำให้เด็กต่างด้าวยังคงต้องเป็นแรงงาน ไร้ทักษะในตลาดแรงงานอยู่เช่นนั้นต่อไป

สรุป

ปัญหาการข้ามพรมแดนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้น มีสาเหตุมาจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในประเทศเพื่อนบ้านทั้งสาม ได้แก่ พม่า ลาว และกัมพูชา ที่มีพรมแดนติดกันกับ ประเทศไทย โดยปัญหาที่เกิดขึ้นภายในประเทศทั้งสามดังกล่าวซึ่งเป็นสาเหตุหรือปัจจัย ผลักดันให้ประชาชนของทั้งสามประเทศต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐานออกมาหางานทำใน ประเทศไทย ประกอบไปด้วยปัญหาทางเศรษฐกิจ ยกตัวอย่างเช่น การไม่มีงานทำใน ภูมิภาคของตนเอง หรือไม่มีกรสร้างงานขึ้นในท้องถิ่น หรืออาจจะเกิดจากปัญหาความไม่ สงบที่เกิดขึ้นภายในประเทศหรือภายในภูมิภาคของตนเอง ยกตัวอย่างเช่น สถานการณ์ความ ไม่สงบที่เกิดขึ้นภายในประเทศพม่า อันมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อย กลุ่มต่าง ๆ กับรัฐบาลทหารพม่า จนก่อให้เกิดการสู้รบขึ้นระหว่างสองฝ่ายในพื้นที่ต่าง ๆ โดยที่การสู้รบดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดสภาวะที่ไม่ปกติในพื้นที่ที่เป็นสนามรบ และย่อมเป็น ที่แน่นอนว่าพื้นที่ภูมิภาคของประชาชนในประเทศที่เกิดการสู้รบขึ้นย่อมไม่เหมาะสมที่จะ ประกอบอาชีพ และก็ได้กลายเป็นปัจจัยผลักดันให้ประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ต้องอพยพออก มาหางานทำยังประเทศไทย นอกจากนี้วัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมก็ยังเป็นอีกสาเหตุ หนึ่งที่เกิดให้เกิดปัญหาการข้ามพรมแดน รวมไปถึงแนวคิดบริโภคนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ ก็เป็นอีกปัจจัยผลักดันหนึ่งที่สำคัญ โดยค่านิยมที่มีเงินตราเป็นตัวกำหนดถึงสถานะทาง สังคมนั้นได้แพร่กระจายออกไปอย่างกว้างขวางและเข้าถึงทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท หากครอบครัวใดที่มีฐานะทางการเงินดีก็จะได้รับความเคารพนับถือ ซึ่งค่านิยมเช่นนี้ก็ได้ ผลักดันให้เกิดเหตุเข้าสู่กระบวนการข้ามพรมแดนเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ ในส่วนของประเทศไทยเอง ยังมีปัจจัยที่ดึงดูดให้แรงงานต่างด้าวเดินทางเข้ามาทำงานทำยังประเทศไทยอีกด้วย กล่าวคือ จากการที่แรงงานชาวไทยมีการศึกษาที่สูงขึ้น มีทักษะในการประกอบอาชีพที่ดีขึ้น ดังนั้นจึงสามารถเลือกงานที่ต้องการจะทำได้มากขึ้น และไม่เลือกที่จะทำงานประเภทที่มีความเสี่ยง สกปรก หรือที่อันตรายและแสนยากลำบาก ดังเช่นที่เรียกกันโดยย่อว่างาน 3 ส. แต่ในขณะเดียวกัน นายจ้างก็ยังคงมีความต้องการที่จะจ้างแรงงานเข้ามาทำงานประเภท 3 ส. อยู่เช่นเดิม แต่ในเมื่อแรงงานไทยไม่ต้องการทำงานประเภทดังกล่าวแล้ว แรงงานต่างด้าวที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านจึงกลายเป็นตัวเลือกที่ดีสำหรับนายจ้างที่จะให้เข้ามาทำงานประเภทดังกล่าว

ทั้งนี้ แรงงานต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยนั้น ส่วนใหญุ่มักจะเป็นแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเดินทางเข้ามาทำงานโดยผิดกฎหมาย และการที่แรงงานต่างด้าวเหล่านั้นเลือกที่จะเดินทางเข้ามาโดยผิดกฎหมาย ย่อมเท่ากับว่าแรงงานต่างด้าวเหล่านั้นต้องลักลอบทำงานอย่างหลบซ่อน หลีกเร้นตัวเองให้พ้นจากสายตาของเจ้าหน้าที่รัฐไทยหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ มิเช่นนั้นแล้วก็อาจจะต้องถูกส่งกลับประเทศ ซึ่งจะกลายเป็นการหมดหนทางในการประกอบอาชีพ ซึ่งการทำงานแบบหลบซ่อนของแรงงานต่างด้าวนี้ ก็ได้กลับกลายเป็นโอกาสสำหรับฝ่ายนายจ้างในการกดขี่ข่มเหง เอารัดเอาเปรียบแรงงานต่างด้าว จนแรงงานต่างด้าวต้องตกเป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ไปในที่สุด หรือในบางกรณีที่มีการลักลอบจ้างแรงงานต่างด้าวของนายจ้างหรือผู้ประกอบการนั้นได้รับความรู้เห็นเป็นใจจากเจ้าหน้าที่รัฐเสียเอง ก็ยิ่งส่งผลให้ปัญหาแรงงานต่างด้าวหรือปัญหาการค้ามนุษย์นั้นกลายเป็นปัญหาที่เรื้อรังและแก้ไขได้ยากมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

การที่จะแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ให้ประสบความสำเร็จหรืออย่างน้อยที่สุดให้อยู่ในระดับที่บรรเทาเบาบางลงไปได้นั้น จะต้องแก้ไขปัญหาทั้งในพื้นที่ประเทศต้นทางและประเทศปลายทางของการค้ามนุษย์ โดยประเทศต้นทางซึ่งหมายถึงประเทศที่เหยื่อการค้ามนุษย์เดินทางจากมานั้น จะต้องได้รับการแก้ไขปัญหาในเรื่องของการพัฒนาในพื้นที่ต้นทาง เช่น การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การสร้างงานสร้างอาชีพในท้องถิ่น การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชนในเรื่องของการเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศ รวมไปถึงมาตรการในการระงับปัญหาการสู้รบระหว่างฝ่ายที่มีความขัดแย้งระหว่างกัน อันจะส่งผลเสียต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการสร้างโอกาสในการจ้างงานในท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาค้นพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์

นอกจากการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ประเทศต้นทางแล้ว การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ประเทศปลายทาง หรืออีกนัยหนึ่งคือประเทศที่แรงงานต่างด้าวหรือเหยื่อการค้ามนุษย์เดินทางเข้าไปทำงานนั้นก็นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน โดยสิ่งที่จะต้องได้รับการแก้ไขในพื้นที่ประเทศปลายทาง คือ การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้มงวดรัดกุมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนายจ้างที่ลักลอบจ้างแรงงานต่างด้าว รวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาแต่กลับรู้เห็นเป็นใจกับนายจ้างในการกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งการกระทำดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ จะกลายเป็นอุปสรรคที่ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์หรือการเอาผิดเอาเปรียบด้านแรงงานนั้นได้รับการแก้ไขให้บรรเทาลงไปได้อย่างยิ่งยั้ง นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนจะต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่นายจ้างในเรื่องของขั้นตอนการจ้างแรงงานต่างด้าวที่ถูกต้องตามกฎหมาย และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องของไทยจะต้องดำเนินการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐของประเทศต้นทางในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ และปัญหาแรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายที่นับได้ว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ เช่น การแสวงหาแนวทางในการสร้างกระบวนการการจ้างแรงงานต่างด้าวที่ถูกต้องตามกฎหมาย การเร่งรัดดำเนินการจ้างแรงงานต่างด้าวตามแนวทางที่ปรากฏในบันทึกความเข้าใจด้วยการจ้างแรงงานที่รัฐบาลไทยได้ลงนามร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสามประเทศให้เกิดผลในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ปัญหาการค้ามนุษย์ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาร่วมกันทั้งของประเทศต้นทางและประเทศปลายทางได้รับการแก้ไขจนลุล่วงไปได้โดยถาวร หรืออย่างน้อยที่สุดก็ให้ได้รับการแก้ไขจนระดับความรุนแรงของปัญหาบรรเทาเบาบางลงไป ทั้งนี้ก็เพื่อความเจริญรุ่งเรืองทั้งของประเทศต้นทางและประเทศปลายทางเคียงคู่กันไป

เชิงอรรถ

¹ กฤตยา อาชวนิจกุล, **สถานะความรู้เรื่องแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยและทิศทางการวิจัยที่พึงพิจารณา** (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545), หน้า 49.

² เรื่องเดียวกัน.

³ สรรพสิทธิ์ กุ่มพ์ประพันธ์ และพวงค์ศรี ชันธิกุล, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ หัวข้อ มาตรการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะหญิงและเด็ก (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), หน้า 8.

⁴ Vidyamali Samarasinghe, **Female Sex Trafficking in Asia : The Resilience of Partriarchy in a Changing World** (New York, NY: Routledge Taylor & Francis Group, 2008), pp. 21 – 22.

⁵ “พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551,” ราชกิจจานุเบกษา 125 (6 กุมภาพันธ์ 2551): 29 – 30.

⁶ สายสุรี จุติกุล, การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าเด็กและหญิงของประเทศไทย (กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547), หน้า 17.

⁷ “แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกัน ปราบปราม และช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน” (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁸ เรื่องเดียวกัน.

* กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานเกษตรกรรม พ.ศ. 2547 ข้อ 8 นายจ้าง อาจให้เด็กอายุตั้งแต่สิบสามปีบริบูรณ์ทำงานในช่วงระยะเวลาโรงเรียนปิดภาคเรียนหรือนอกเวลาเรียนได้เฉพาะงานที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยหรือเป็นงานที่ไม่ขัดต่อการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็ก ทั้งนี้โดยได้รับอนุญาตจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กนั้น

⁹ พันธมิตรโลกต่อต้านการค้าผู้หญิง, การค้าหญิง : จากแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนสู่การปฏิบัติ, แปลโดย พัชราวดี แก้วคุณ และคนอื่นๆ (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชซิ่ง, 2543), หน้า 14.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

¹¹ เรื่องเดียวกัน.

¹² เรื่องเดียวกัน.

¹³ Christina Wille, **Trafficking in Children into the Worst Forms of Child Labour in Thailand: Rapid Assessment Findings from Four Research Sites along the Thailand – Lao PDR and Thailand –**

Myanmar Border Areas (Bangkok: International Labour Organization – International Programme on the Elimination of Child Labour, 2000), pp. 1 – 2.

¹⁴ Ibid, p. 2.

¹⁵ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส, เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ปฏิบัติงานองค์กรเครือข่ายภายในประเทศที่ดำเนินงานด้านการป้องกันปัญหาการค้าหญิง ภายใต้โครงการส่งเสริมความร่วมมือในการป้องกันการค้าหญิงระหว่างประเทศ (ลุ่มน้ำโขง) วันที่ 21 – 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ณ โรงแรมเฟิสท์ไฮเทล ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพมหานคร (กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2549), หน้า 1.

¹⁶ สรรพสิทธิ์ คู่มือประพันธ์ และพวงค์ศรี ชันธิกุล, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ หัวข้อมาตรการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะหญิงและเด็ก (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), หน้า 5.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน.

** เส้นความยากจน หมายถึง เกณฑ์ชี้วัดความยากจน โดยพิจารณาจากระดับรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น ซึ่งมี 2 ประเภท ได้แก่ (1) เส้นความยากจนเดิม ธนาคารโลกได้เริ่มต้นศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2505 - 2506 โดยพิจารณาจากความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต โดยแยกเป็นความจำเป็นด้านอาหารและสินค้าอุปโภคของคนไทยตามหลักสากลที่ธนาคารได้รับเริ่มขึ้น จุดอ่อนของเส้นความยากจนเดิม คือการใช้ค่าเฉลี่ยความต้องการสารอาหารต่อวันต่อคนโดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องอายุและเพศ ดังนั้นเส้นความยากจน ที่พัฒนาขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 จึงไม่สามารถสะท้อนแบบแผนการบริโภคในปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร นอกจากนี้ยังไม่สะท้อนความแตกต่างในระดับราคาสินค้าในพื้นที่ (เมืองและชนบท) (2) เส้นความยากจนใหม่ ซึ่งได้จัดทำขึ้นภายในกองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) นับเป็นเส้นความยากจนของทางการ เส้นความยากจนใหม่นี้สามารถวัดความยากจนได้ในระดับบุคคล ครั้วเรือน พื้นที่ จังหวัด ภูมิภาค

จนถึงระดับประเทศ โดยพิจารณาจากความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำของปัจเจกบุคคล ทั้งด้านอาหารและสินค้าอุปโภค หากครัวเรือนมีรายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายที่คำนวณได้ถือว่าเป็นครัวเรือนยากจน ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย: <http://www.tdri.or.th/poverty/report.htm#poor>

¹⁹ ทรงพล พันธุ์วิชาติกุล, ความผิดฐานค้ามนุษย์ตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และผลกระทบหากประเทศไทยเข้าเป็นภาคี (กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 36.

²⁰ Roujanavong, Wanchai, “Thailand: The Situation of Trafficking in Women,” in **The 1997 Regional Conference on Trafficking in Women and Children**, p. 342. (Unpublished Manuscript)

²¹ สรรพสิทธิ์ คุมภ์ประพันธ์ และพวงค์ศรี ชันธิกุล, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ หัวข้อมาตรการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะหญิงและเด็ก (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), หน้า 26.

²² เนาวรัตน์ พลายน้อย และคณะ, เอกสารหมายเลข 9 สรุปสังเคราะห์การประเมินสถานการณ์โดยเร่งด่วนของแรงงานเด็กรับใช้ในประเทศไทย, เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลการวิจัยเรื่อง การประเมินสถานการณ์โดยเร่งด่วนของแรงงานเด็กรับใช้ในประเทศไทย (กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล องค์การแรงงานระหว่างประเทศ โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาลูกจ้างเด็ก (ILO – IPEC), 2544), หน้า 3.

²³ สรรพสิทธิ์ คุมภ์ประพันธ์ และพวงค์ศรี ชันธิกุล, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ หัวข้อมาตรการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะหญิงและเด็ก (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), หน้า 31.

²⁴ International Council on Social Welfare, **Trafficking and Related Labour Exploitation in the ASEAN Region** (The Netherlands: International Council on Social Welfare, 2007), p. 151.

²⁵ Ibid.

²⁶ กฤตยา อาชวนิจกุล, สถานะความรู้เรื่องแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยและทิศทาง

การวิจัยที่พึงพิจารณา (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2545), หน้า 51.

²⁷ ทรงพล พันธุ์วิชาติกุล, ความผิดฐานค้ามนุษย์ตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และผลกระทบหากประเทศไทยเข้าเป็นภาคี (กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 19.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

²⁹ International Council on Social Welfare, **Trafficking and Related Labour Exploitation in the ASEAN Region** (The Netherlands: International Council on Social Welfare, 2007), p. 97.

³⁰ Ibid., p. 98.

³¹ Ibid., p. 99.

³² Ibid., p. 101.

³³ Ibid., p. 153.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid., p. 154.

³⁶ Ibid., p. 101.

³⁷ Ibid., p. 103.

³⁸ Ibid., p. 156.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid., p. 103.

⁴¹ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส, เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ปฏิบัติงานองค์กรเครือข่ายภายในประเทศที่ดำเนินงานด้านการป้องกันปัญหาการค้าหญิง ภายใต้โครงการส่งเสริมความร่วมมือในการป้องกันการค้าหญิงระหว่างประเทศ (ลุ่มน้ำโขง) วันที่ 21 - 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ณ โรงแรมเฟิสท์ไฮเทล ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพมหานคร (กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2549), หน้า 6.

⁴² ทรงพล พันธุ์วิชาติกุล, ความผิดฐานค้ามนุษย์ตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และผลกระทบหากประเทศไทยเข้าเป็นภาคี (กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 20.

⁴³ International Council on Social Welfare, **Trafficking and Related Labour Exploitation in the ASEAN Region** (The Netherlands: International Council on Social Welfare, 2007), p. 69.

⁴⁴ ทรงพล พันธุ์วิชาติกุล, ความผิดฐานค้ามนุษย์ตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และผลกระทบหากประเทศไทยเข้าเป็นภาคี (กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 23.

⁴⁵ International Council on Social Welfare, **Trafficking and Related Labour Exploitation in the ASEAN Region** (The Netherlands: International Council on Social Welfare, 2007), p. 70.

⁴⁶ Ibid., p. 71.

⁴⁷ Ibid., p. 70.

⁴⁸ Ibid., p. 155.

⁴⁹ Ibid., p. 156.

⁵⁰ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส, เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ปฏิบัติงานองค์กรเครือข่ายภายในประเทศที่ดำเนินงานด้านการป้องกันปัญหาการค้าหญิง ภายใต้โครงการส่งเสริมความร่วมมือในการป้องกันการค้าหญิงระหว่างประเทศ (ลุ่มน้ำโขง) วันที่ 21 - 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ณ โรงแรมเฟิสท์ไฮเทล ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพมหานคร (กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2549), หน้า 6.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

⁵² International Council on Social Welfare, **Trafficking and Related Labour Exploitation in the ASEAN Region** (The Netherlands:

International Council on Social Welfare, 2007), p. 38.

⁵³ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส, เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ปฏิบัติงานองค์กรเครือข่ายภายในประเทศที่ดำเนินงานด้านการป้องกันปัญหาการค้าหญิง ภายใต้โครงการส่งเสริมความร่วมมือในการป้องกันการค้าหญิงระหว่างประเทศ (ลุ่มน้ำโขง) วันที่ 21 - 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ณ โรงแรมเฟิสท์ไฮเทล ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพมหานคร (กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2549), หน้า 5.

⁵⁴ ทรงพล พันธุ์วิชาติกุล, ความผิดฐานค้ามนุษย์ตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 และผลกระทบทกประเทศไทยเข้าเป็นภาคี (กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 24.

⁵⁵ International Council on Social Welfare, **Trafficking and Related Labour Exploitation in the ASEAN Region** (The Netherlands: International Council on Social Welfare, 2007), p. 40.

⁵⁶ Ibid., p. 40.

⁵⁷ Ibid., p. 41.

⁵⁸ สรรพสิทธิ์ คูมพ์ประพันธ์ และพยงค์ศรี ชันธิกุล, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ หัวข้อมาตรการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะหญิงและเด็ก (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548), หน้า 32.

